

**СІЛЬСЬКІ ТЕРИТОРІЇ - ЦЕНТРИ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ
ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В КОНТЕКСТІ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Шифр «сільські території»

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	
1.1. Сутність та основні аспекти економічної безпеки	
1.2. Транскордонна співпраця в контексті економічної безпеки	
1.3. Економічна безпека прикордонних сільських територій - індикатор привабливості транскордонної співпраці	1
РОЗДІЛ 2. СТАН СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У ТРАНСКОРДОННОМУ ПРОСТОРІ В КОНТЕКСТІ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	4
2.1. Оцінка економічного розвитку сільських територій Чернівецької області	4
2.2. Соціальні аспекти економічного розвитку сільських територій Чернівецької області	8
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	2
ВИСНОВКИ	7
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	0
ДОДАТКИ	5

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасного світового економічного розвитку процеси глобалізації та формування «нової економіки» здійснюють беззаперечний вплив на розвиток держав, як суб'єктів міжнародної співпраці, а новою архітектурою світової безпеки є процеси глобалізації, регіоналізації й змішані форми їх функціонування. Відповідно економічна безпека постає визначальною складовою національної безпеки від потенційних зовнішніх загроз, забезпечує соціально-економічний розвиток та відповідає за належні умови життєдіяльності суспільства. У контексті забезпечення економічної безпеки транскордонне співробітництво набуває специфічного значення, а регіони виступають окремими одиницями міжнародної економічної взаємодії. Найважливішим напрямом в загальній системі гарантування економічної безпеки країни є формування системи факторів гарантування економічної безпеки прикордонних сільських територій, оскільки міжнародна економічна інтеграція створила додаткові можливості для розвитку сільських територій, але з іншого боку, загострила проблеми їх функціонування, що проявляється у посиленні відкритості ринків товарів робіт послуг. В умовах динамічності та постійних коливань зовнішнього середовища важливого значення набуває розробка механізмів вирішення існуючих проблем розвитку сільських територій в контексті транскордонної співпраці, пошуку стратегії їх розвитку та оптимізації використання наявних ресурсів шляхом інтеграції та конвергенції в рамках єврорегіональної співпраці. Сталий розвиток сільських територій виступає пріоритетним напрямом державної політики, який спрямований на розвиток та вирішення економічних, соціальних, екологічних, гуманітарних та інших проблем мешканців сільських територій України. Зазначене підтверджує актуальність теми наукової роботи.

Різними аспектами вказаної проблематики присвячені праці І. Артёмова, О. Бондаревської, В. Бойко, К. Гороховської, А. Гуменюка, В. Залізко, Я. Калат, М. Маліка, Н. Мікули, Д. Олійник, Х. Притули та інших дослідників.

Вказані автори висвітлювали різні аспекти означеної проблематики, проте сільські території як центри економічної активності єврорегіонального співробітництва в контексті економічної безпеки України не були предметом спеціального дослідження. Зазначене підтверджує актуальність дослідження, визначило вибір теми, мети, об'єкта дослідження, постановки відповідних завдань.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо управління розвитком сільських територій у транскордонному просторі в контексті гарантування економічної безпеки.

Реалізація мети зумовила постановку і розв'язання завдань:

- поглибити теоретичні підходи до розкриття сутності дефініції «економічна безпека» в контексті транскордонної співпраці;
- обґрунтувати особливості розвитку сільських прикордонних територій в умовах транскордонної співпраці;
- проаналізувати стан та рівень розвитку сільських територій Чернівецької області;
- виокремити основні тенденції розвитку сільських територій Чернівецької області дослідити чинники активізації загроз безпеки сільських територій єврорегіону «Верхній Прут»;
- обґрунтувати інструменти регулювання та заходи забезпечення збалансованого розвитку сільських територій, поліпшення детермінантів якості життя сільського населення, створення передумов для розширеного відтворення, забезпечення економічної безпеки держави в умовах світового розподілу праці.

Об'єктом дослідження є процеси управління розвитком сільських територій у транскордонному просторі в контексті гарантування економічної безпеки.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти управління розвитком сільських територій у транскордонному просторі в контексті гарантування економічної безпеки.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою роботи є діалектичний метод наукового пізнання, системний та порівняльний підхід до вивчення економічних явищ та процесів, основні положення економічної теорії та праці вчених з тематики транскордонного співробітництва. Автором проаналізовано досліджувані явища, надана оцінка та власна інтерпретація, побудовані причинно-наслідкові зв'язки. Результати досліджень узагальнені у висновки.

В ході дослідження автором використовувались матеріали, які умовно можна поділити на 3 групи: наукова та навчальна література (підручники, монографії, наукові статті), нормативно-правова література (урядові постанови, міжнародні угоди, нормативно-правові акти і т.п.), періодичні видання тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні пріоритетних напрямів стимулювання соціально-економічного розвитку сільських територій у транскордонному просторі в контексті гарантування економічної безпеки як регіону та держави в цілому.

Практичне значення одержаних результатів. Основні результати наукової роботи доведені до практичного застосування і використані Департаментом регіонального розвитку Чернівецької обласної державної адміністрації (довідка № 05/154 від 05.02.2020 р.).

Апробація результатів дослідження. Результати роботи опубліковано в фаховому науковому виданні України, яке включено до міжнародних наукометричних баз. Загальний обсяг 0,5 ум.-друк. арк. (з них особисто автору належить 0,25 ум.-друк. арк.).

Структура та обсяг роботи. Наукова робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота виконана на 30 сторінках машинописного тексту (у тому числі 2 таблиці, 11 рисунків), список використаних джерел 37 найменувань, 22 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1. Сутність та основні аспекти економічної безпеки

Із здобуттям Україною незалежності, утвердженням на міжнародній арені суверенної та самостійної держави, надзвичайного значення набула дефініція «економічної безпеки», як складової національної безпеки держави. Важливість дослідження складових формування економічної безпеки як на рівні держави, так і в просторі регіонального розвитку її територій підсилюється в сучасних умовах глобалізаційних викликів та трансформаційних змін.

На сьогодні існує чимало істотно відмінних трактувань змісту дефініції «економічної безпеки». У відповідності до «Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» «економічна безпека» – це: «стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання» [1]. Трактування дефініції «економічна безпека» різними авторами подано в дод. А. Серед складових економічної безпеки розрізняють: виробничу, демографічну, енергетичну, зовнішньоекономічну, інвестиційно-інноваційну, макроекономічну, продовольчу, соціальну, фінансову безпеки [1]. Сутність складових економічної безпеки подана в дод. Б.

Економічна безпека як соціальне явище є об'єктом системного наукового дослідження. І як в кожній цілісній системі необхідно розрізняти її об'єкти, суб'єкти і предмет. До об'єктів економічної безпеки належать держава, її економічна система і природні багатства, суспільні інститути та громадяни України. Суб'єктами економічної безпеки виступають державні та місцеві органи виконавчої та законодавчої влади; міністерства, відомства, комерційні і

некомерційні організації, громадські організації, окремі громадяни тощо. Предметом економічної безпеки є діяльність особистості, суспільства та держави із захисту їхніх інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз як в економіці загалом так і в окремій галузі. Економічну безпеку як складову характеристику соціально-економічної системи розглядають в розрізі її рівнів.

Слушною є думка Гуменюка А., що: «економічна безпека може бути визначена як вертикально інтегрована трирівнева (національний, регіональний рівні та рівень місцевого самоврядування) система з розвиненими горизонтальними зв'язками (на кожному рівні), яка характеризується самодостатністю, забезпечує цілісність і невразливість національної економіки від негативного зовнішнього та внутрішнього впливу» [2, с. 28].

Цікавим є твердження Бондаревської О., що «економічну безпеку необхідно розглядати як взаємозалежну систему її різних видів – глобального, міжнародного, національного, регіонального, рівня окремо взятої господарської структури, особи» [3, с.54]. Детальна характеристика рівнів економічної безпеки наведена в дод. В.

На думку Гришина Л. та Бойко Є., сутність дефініції «економічна безпека» слід розуміти як « стан забезпеченості необхідними виробничо-технологічними, трудовими, фінансовими та іншими ресурсами, необхідними для гарантування стійкого розвитку регіону в умовах загроз зовнішнього і внутрішнього середовища» [4]. Така пропозиція є досить слушною.

За визначенням Сухорукова А., «серед основних характеристик економічної безпеки регіону розрізняють використання ресурсного, виробничого та інноваційного потенціалу; міцність зв'язків між структурними елементами регіональної економіки; захищеність від дестабілізуючих чинників; збалансованість міжрегіональних та зовнішньоекономічних відносин» [5].

Попри вигідне геополітичне та соціально-географічне положення України існують ряд факторів, притаманні прикордонним територіям, які негативно впливають на загальний стан: зростання диспропорцій економічного розвитку, соціально-економічні проблеми, низький рівень конкурентоспроможності та

інші. Тому в «Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» визначено створення умов для стійкого, збалансованого розвитку регіонів України як стратегічну мету реалізації державної регіональної політики [6].

Узагальнюючи вищенаведені дані, можна підсумувати, що дефініція «економічна безпека» є складною концепцією соціально-економічного стану країни, спрямованого на забезпечення добробуту населення, стійкості і стабільності сталого розвитку, захисту від негативного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Водночас економічна безпека держави базується на гармонійному поєднанні інтересів держави та регіону, що забезпечує цілісність економічної системи країни. Підвищення ефективності сучасної регіональної економічної політики, як складової економічної безпеки, неможливе без процесу транскордонного співробітництва, як найбільш перспективної форми функціонування єврорегіональної співпраці.

1.2. Транскордонна співпраця в контексті економічної безпеки

В умовах здійснення зовнішньоекономічної діяльності держави важливого значення набуває транскордонне співробітництво як головний чинник соціально-економічного розвитку регіону. В Європі явище транскордонної співпраці, як складової регіональної політики та важливого інструменту налагодження нових міжнародних й міжрегіональних стосунків набуло масштабного значення у другій половині XX ст. На сьогоднішній день на європейському континенті функціонує більш ніж 180 територіальних утворень, головною метою яких є побудова організаційно-фінансової платформи для співпраці прикордонних територіальних громад [7]. В Україні транскордонне співробітництво є невід'ємною складовою державної політики.

Відповідно до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво: «транскордонне співробітництво означає будь-які спільні дії,

спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей. Транскордонне співробітництво здійснюється в межах компетенції територіальних громад, визначеної внутрішнім законодавством» [8].

У Законі України «Про транскордонне співробітництво» наводиться наступне визначення: «транскордонне співробітництво – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [9].

Сучасні умови розвитку транскордонного співробітництва здійснюються в контексті реалізації трьох основних цілей: сприяння економічному та соціальному розвитку в прикордонних районах; вирішення спільних проблем (навколишнє середовище, охорона здоров'я, безпека); забезпечення дієвості й сприятливих умов для переміщення осіб, товарів і капіталу [10]. Основною організаційною формою та механізмом транскордонної співпраці є створення єврорегіонів між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів для здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності у відповідності до національних законодавств і норм міжнародного права. За визначенням Олійник Д.: «єврорегіони – це одна з організаційних форм транскордонних відносин, де місцеві органи влади прикордонних областей мають змогу розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні транскордонні економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології» [24]. В Україні налічується 10 єврорегіонів. Детальна їх характеристика наведена в дод. Г. Окрім єврорегіонів існують й інші форми транскордонного співробітництва (дод. Д), а саме – транскордонні кластери,

європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС), транскордонні інноваційні проекти, транскордонні промислові парки і зони, транскордонні партнерства, клондайкінг, прикордонна торгівля та інші. Дані форми співпраці розширюють можливості єврорегіонального співробітництва (дод. Д1).

На думку Арьомова І. «транскордонне співробітництво, як складова економічної безпеки регіону, передбачає і сприяє: зміцненню взаємної довіри та безпеки; активізації торговельно-економічного співробітництва; залученню іноземних інвестицій для реалізації спільних проектів; спільному використанню енергетичних ресурсів; виробленню спільної стратегії охорони довкілля; розвитку транспортної та прикордонної інфраструктури; взаємодії у сфері боротьби з нелегальною міграцією та організованою злочинністю; ефективному використанню людських ресурсів шляхом створення спільного ринку праці; поглибленню культурних та комунікаційних зв'язків; розвитку туризму; боротьбі з наслідками стихійних лих та екологічних катастроф тощо» [12].

Транскордонне економічне співробітництво як форма міжнародної співпраці постає рушійним інструментом розвитку регіону. На сьогоднішній день транскордонна співпраця торкається всіх сфер людської діяльності, проте існують певні диспропорції, які стають перепорою в досягненні ефективного використання всіх переваг міжнародної співпраці. Гороховської К. виокремлює фактори які негативно впливають та стримують розвиток транскордонного співпраці: низький рівень розвитку прикордонної транспортної інфраструктури; законодавчі та інституційні обмеження щодо розвитку малого та середнього бізнесу у прикордонних регіонах України; відсутність спільної з іншими державами системи попередження про стихійні лиха та захисту від надзвичайних ситуацій; низький рівень використання туристичного потенціалу прикордонних регіонів та культурної спадщини; декларативний характер спільних пріоритетів міждержавного співробітництва, недосконалий механізм спільного планування; низька активність учасників транскордонного співробітництва на рівні районів та територіальних громад; нерівний доступ українських учасників до фінансових ресурсів у рамках реалізації спільних з

державами - членами ЄС програм прикордонного співробітництва та Стратегії Європейського Союзу; недостатній обсяг донорської підтримки проектів транскордонного співробітництва у східних та центральних регіонах України, що створює нерівні умови та призводить до низького рівня обізнаності щодо розвитку транскордонного співробітництва [13].

В Україні головним документом, що визначає регіональну політику у сфері транскордонного співробітництва, є «Державна стратегія регіонального розвитку України в період до 2020 р.». Програмою передбачається реалізація проектів транскордонного співробітництва, які спрямовані на розвиток інфраструктури прикордонних регіонів України, охорону навколишнього середовища та ін. Задля: консолідації зусиль, спрямованих на сприяння розвитку єврорегіонів; ліквідації інфраструктурних та адміністративних бар'єрів; провадження спільної діяльності у сфері малого та середнього бізнесу; підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів та розбудови їхньої інфраструктури [14].

Отже, транскордонна співпраця як сфера міжнародної взаємодії на рівні регіональних зв'язків і відносин з метою вирішення проблем регіонального характеру відіграє важливу роль у зовнішньоекономічній діяльності держави, що відображається на економічній безпеці і розвитку регіонів. В свою чергу, соціально-економічний розвиток на рівні сільських територій, які приймають інтенсивну участь на рівні транскордонної співпраці, постає домінантою ефективності регіональної взаємодії.

1.3 Економічна безпека прикордонних сільських територій - індикатор привабливості транскордонної співпраці

У контексті гарантування економічної безпеки держави важливе значення посідає збалансований розвиток сільських територій. За визначенням Залізко В. поняття «економічна безпека сільських територій – це комплекс умов (матеріальних і нематеріальних), за яких можливе задоволення потреб сільського

та міського населення, а економічна система сільських територій при цьому є самоокупною, конкурентною і здатною ефективно протистояти можливим внутрішнім та зовнішнім загрозам задля зміцнення національної економіки» [15]. Власюк О. зазначає, що «відсутність ефективного механізму господарювання є найбільшою загрозою для формування економічної безпеки, поряд із неспроможністю самостійного відтворення природних ресурсів і критично низькою участю економіки в міжнародному поділі праці» [19].

На сільські території покладено ряд функцій (дод. Е). Головною особливістю сільських територій саме прикордонних регіонів є їх віддаленість від центральних регіонів країни, які на сьогодні виступають ядром інвестиційної та економічної активності. Проте, вони володіють додатковими конкурентними перевагами, пов'язаними з можливостями, які відкриваються у рамках взаємодії на рівні транскордонного співробітництва. Формування економічної безпеки держави за допомогою засобів активізації процесів розвитку сільських територій для України є стратегічно важливим, адже на сільські території припадає понад половину території країни, а частка сільського населення складає 31,0%, водночас Карпатському економічному районі сільське населення налічує понад 50,0 % жителів [16]. Сільські території характеризуються низьким рівнем якості життя та соціальної забезпеченості населення. На думку Бойко В. «це зумовлено, передусім, погіршенням дорожньо-транспортної, житлово-комунальної, комунікаційної та соціальної інфраструктури, недостатньою забезпеченістю населення об'єктами торгівлі та споживчих послуг, нерозвиненістю мережі інституцій соціальних послуг, підтримки та допомоги» [17]. Характеристика основних причин погіршення соціально-економічного та екологічного стану сільських територій у дод. Ж. Вирішення всіх проблем в короткостроковій перспективі є неможливим. На думку Бойко В.: «це потребує реалізації структурних змін у політиці як на державному, так і на регіональному рівнях, проведення реформи місцевого самоврядування, децентралізації влади, підвищення інвестиційної привабливості сільських територій, переходу до інноваційних засад розвитку,

структурної перебудови господарських комплексів у сільській місцевості» [17].

Змістовнофункціональна роль прикордонних сільських територій в складній та багаторівневій системі гарантування економічної безпеки полягає у формуванні безпечних умов розвитку сільських територій на засадах збалансованого поєднання інструментів раціонального природокористування, підвищення ефективності господарювання, розробки превентивних механізмів протидії загрозам і захисту інтересів сільського населення [18] (рис. 1.1).

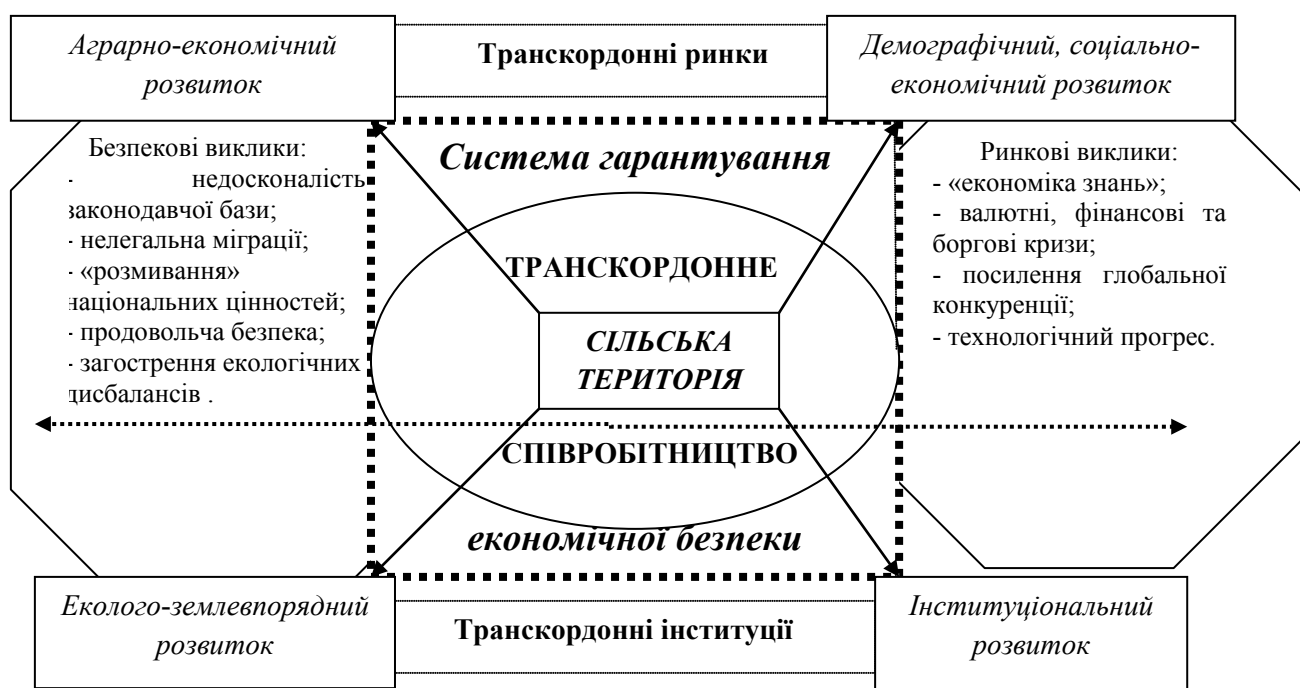

Рис. 1.1. Модель соціально-економічної трансформації прикордонних сільських територій з поглядом стимулювання процесу транскордонного співробітництва в контексті гарантування економічної безпеки

*Джерело [18]

Отже, в сучасних реаліях соціально-економічних відносин, коли Україна включена до євроінтеграційних процесів, у тому числі і транскордонного співробітництва, дедалі більшої уваги приділяється проблемі розвитку сільських територій. Без сумніву можна констатувати, що від успішності функціонування економіки сільських територій (використання аграрного сектору, реалізація інвестиційного потенціалу, ефективність торговельної діяльності та ін.) значною мірою залежить економічна безпека регіону в цілому.

РОЗДІЛ 2

СТАН СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У ТРАНСКОРДОННОМУ ПРОСТОРИ В КОНТЕКСТІ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

2.1. Оцінка економічного розвитку сільських територій Чернівецької області

Найважливішим завданням політики транскордонного співробітництва є нівелювання негативного впливу кордонів на життєвий рівень громадян. Розробка та імплементація тенденцій міжрегіональної конвергенції повинна охоплювати всі сфери функціонування людських відносин: економічну, політичну, соціальну, екологічну, науково-технічну, культурну та інші. З огляду на ситуацію соціально-економічного розвитку регіонів України помітні значні відмінності у використанні їх потенціалу, причиною чого є недостатній рівень вивчення питань впливу сільських територій та транскордонну співпрацю. Прикордонні території єврорегіону «Верхній Прут» належать до слабо-розвинених в соціально-економічному аспекті регіонів своїх країн. Особливістю українсько-румунсько-молдовського регіону є те, що в сільській місцевості проживає понад 50% населення цієї території (табл.2.1.).

Таблиця 2.1

Динаміка населення Чернівецької області

Показники		Роки						Відхилення 2019р. до 2001р. (+, -)
		2001	2015	2016	2017	2018	2019	
Загальне населення		927,9	910,0	910,0	908,1	906,7	904,4	23,5
Міське населення	к-сть (тис.)	379,3	390,3	391,8	391,1	390,4	390,7	+11,4
	частка у %	40,9	42,9	43,1	43,1	43,1	43,2	+2,3
Сільське населення	к-сть (тис.)	548,6	519,7	518,1	517,0	516,3	513,7	-34,9
	частка у %	59,1	56,1	56,9	56,9	56,9	56,8	-2,3

Джерело: узагальнено на основі [22] [Статистичний збірник «Регіони України» 2019 за редакцією І.Вернера]

Майже третина зайнятого населення (у 2018 році – 29%) зосереджено у сільському господарстві (дод. II). Сільські території характеризуються низьким

рівнем життя, нерозвиненістю соціальної інфраструктури. До того ж значна частина трудових ресурсів прикордонних регіонів «вимивається» у сфери трудової міграції та човникової торгівлі [20]. Негативним фактором впливу на розвиток сільських територій є низька інвестиційна активність та невисокий рівень залучення іноземних інвестицій. Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу), у 2018 р. – 44,0 млн.дол. США (дод. К). Обсяг прямих інвестицій у розрахунку на одну особу у 2018 р. – 48,8 дол. США (у 2012 р. – 71,1 дол. США). Частка інвестицій з країн ЄС склала 85% [21]. Обсяг інвестування в сільське, рибне та лісове господарство був на рівні 2%. (рис. 2.1.).

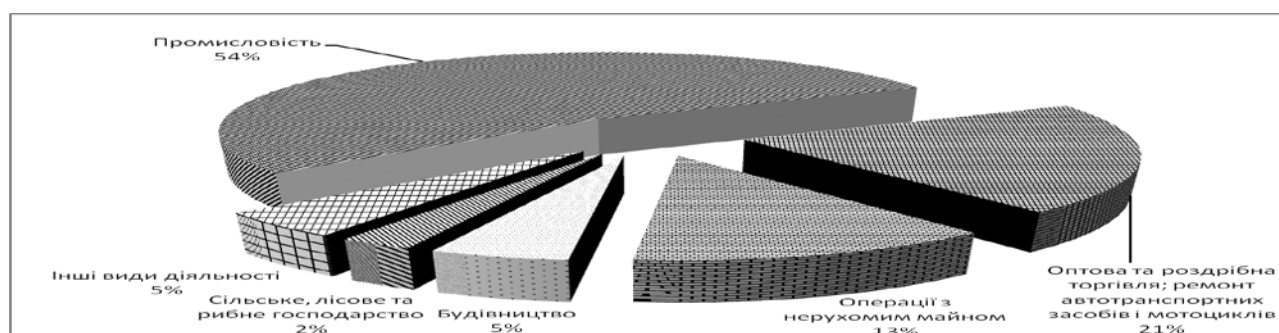

Рис.2.1. Структура прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Чернівецькій області за видами економічної діяльності на 01.01. 2019 р.

Джерело: узагальнено на основі [26] [Сільське господарство Чернівецької області у 2018 році за редакцією І.Арделян]

Аналіз структури капітальних інвестицій за видами економічної діяльності з 2012 р. по 2018 р. подано на рис. 2.2.

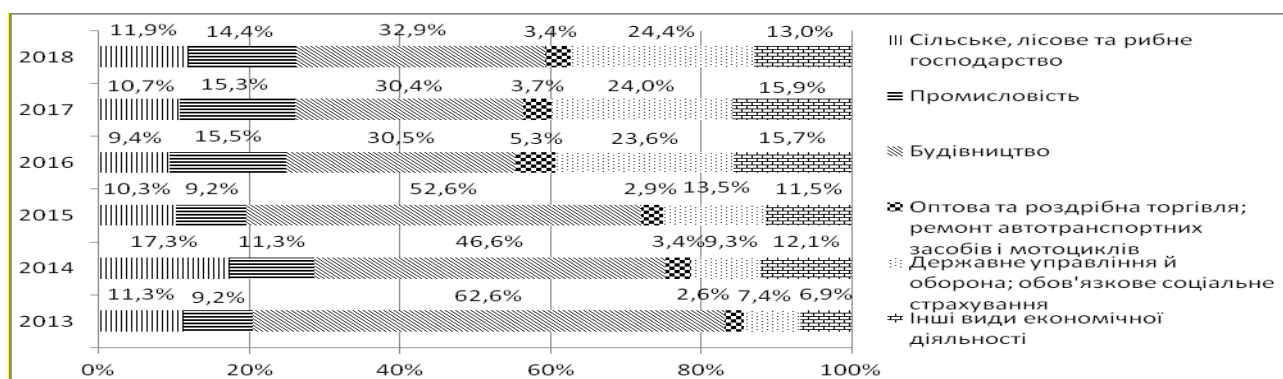

Рис. 2.2 Структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності у Чернівецькій області у 2013-2018 роках (%)

Джерело: узагальнено на основі [26] [Сільське господарство Чернівецької області у 2018 році, за редакцією І.Арделян]

В гривневому еквіваленті капітальні інвестиції представлені в дод. Л.

Аналіз обсягу ВРП на особу засвідчує про значне відставання і збільшення розриву між Чернівецькою областю та іншими регіонами України (дод. М). Внесок сільського господарства у загальний обсяг валової доданої вартості у 2018 р. становив 22 %, тоді як промисловості – лише 11% (рис. 2.3).

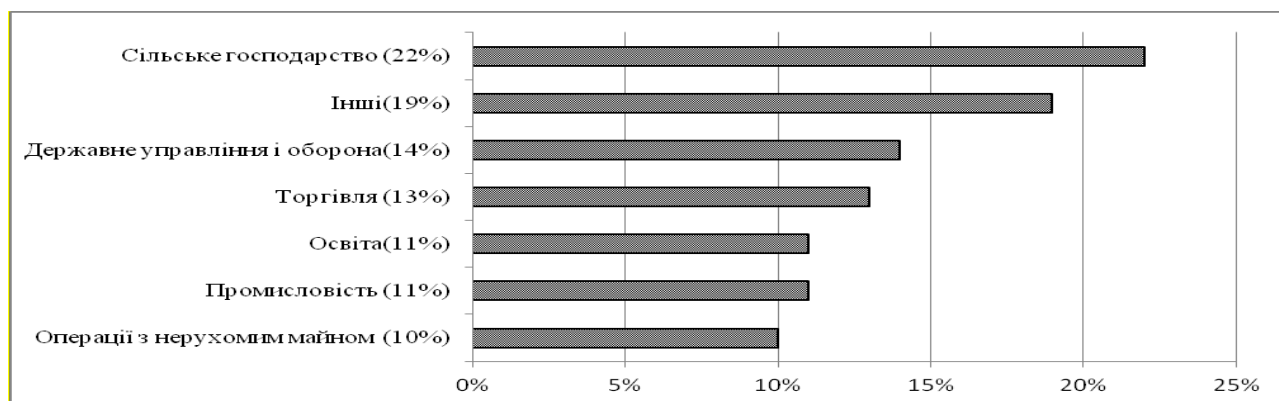

Рис. 2.3. Валова додана вартість за видами діяльності за 2018р.

Джерело: узагальнено автором на основі [26] [Сільське господарство Чернівецької області у 2018 році, за редакцією І.Арделян]

Особливістю розвитку сільських територій Чернівецької області є їх наближеність до державного кордону, що зумовлює орієнтованість їхньої виробничо-господарської діяльності на експорт та імпорту товарів у режимі прикордонної торгівлі. Сільське господарство займає вагомe місце. У структурі зовнішньої торгівлі Чернівецької області традиційно основна частина припадає на торгівлю товарами і незначна – на зовнішні операції послугами. Зокрема, у 2018 р. обсяг експорту склав 200,1 млн дол. США, а імпорту –139,6 млн. дол. США. (дод. Н). У 2018 р. за темпом зростання обсягу експорту товарів область зайняла друге місце серед регіонів України, однак питома вага області у загальних обсягах експорту та імпорту товарів України була найменшою серед західних регіонів і склала за експортом товарів 0,4%, імпортом товарів – 0,2% [21]. У товарній структурі експорту Чернівецької області переважають 4 основні товарні групи – текстильні матеріали та текстильні вироби; деревина і вироби з деревини; машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання; продукти рослинного походження (рис. 2.4.).

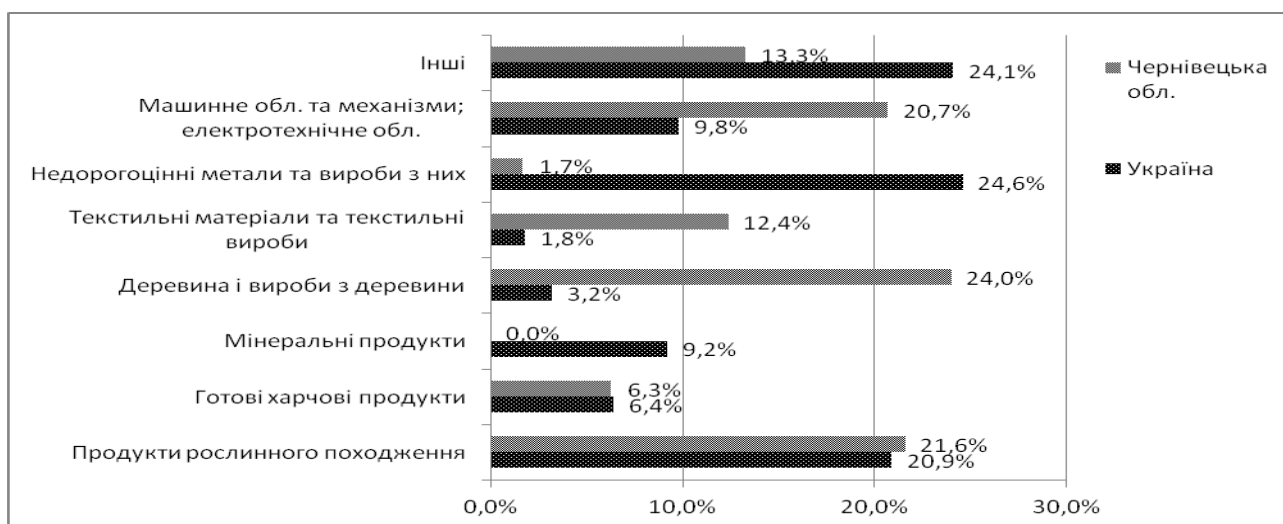

Рис. 2.4 Товарна структура експорту Чернівецької області і по Україні в цілому у 2018р.

Джерело: узагальнено автором на основі [22] [Статистичний збірник «Регіони України» 2019 за редакцією І.Вернера]

Виробництвом сільськогосподарської продукції в регіоні займаються (на 01.11.2018р.) 264 підприємства різних форм власності та господарювання, 548 фермерських господарств та 175,0 тисяч особистих селянських господарств [21]. Сільськогосподарська та продовольча продукція у 2018 році в товарній структурі експорту склала 31,3% від загальнообласного обсягу, імпорту – 4,8% (у 2017 році – відповідно 30,8% та 3,8%). Обсяг експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції становив 62,6 млн.дол. США, що на 35,8% більше, ніж у 2017 році, імпорту – 6,7 млн.дол.

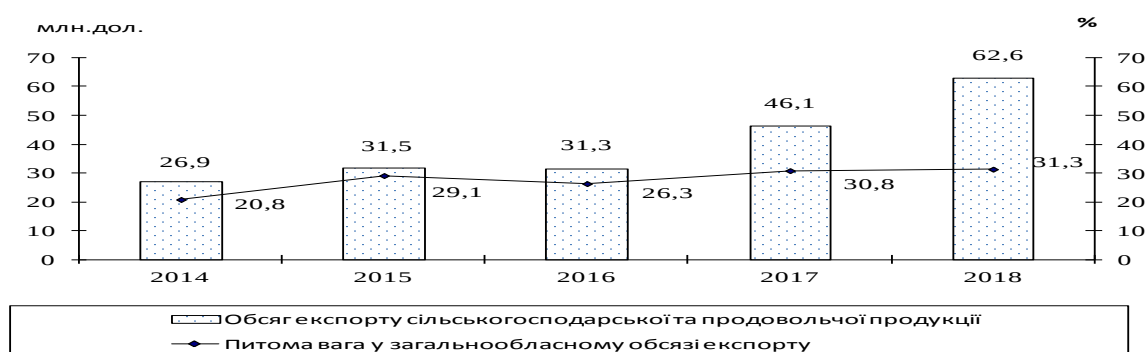

Рис. 2.5. Динаміка експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції у 2014-2018 роках.

Джерело: узагальнено автором на основі [26] [Сільське господарство Чернівецької області у 2018 році, за редакцією І.Арделян]

Найбільшу частку в експорті сільськогосподарської та продовольчої продукції у 2018 році складали їстівні плоди та горіхи (33,2 млн.дол., або 53,1% від загального обсягу цієї продукції), продукти переробки овочів – на 11,3 млн.дол. (18,1%), зернові культури – на 4,7 млн.дол. (7,5%). Товарна структура експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції детально освітлена в дод. П. Товарна структура імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції детально охарактеризована в дод. Р.

Підводячи підсумок можна констатувати, що роль сільських територій в процесі транскордонної співпраці посідає ключове значення. Ефективність використання виробничого потенціалу залежить від людського капіталу та обсягу інвестицій, що вкладаються в інноваційний розвиток сільської економіки. Залучення фінансових ресурсів за рахунок активізації прикордонної торгівлі сприятиме соціально-економічному розвитку всього регіону в цілому.

2.2. Соціальні аспекти розвитку сільських територій Чернівецької області

Прикордонні території характеризуються нижчими показниками соціального розвитку порівняно з іншими, при цьому Чернівецька область не виключення. Якщо прослідкувати показник середньомісячної номінальної зарплати, то можна помітити, що показник середньої зарплати в Чернівецькій області в середньому менший на 31% ніж по Україні в цілому починаючи з 2000р., і є одним з найнижчих з поміж всіх областей. У 2018 році у сільському господарстві було зосереджено лише 2,3 тис. працівників, що порівняно з 2015 роком менше в 1,5 раза. Це є наслідком того, що сільська економіка є найменш оплачуваною. У 2018 році середня заробітна плата на підприємствах сільського господарства становила 5116 грн або 73% до середнього рівня по області. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників за видами економічної діяльності показана в дод. С. Стосовно демографічної ситуації в Чернівецькій області, то вона є достатньо складною. Чисельність населення

області продовжує зменшуватися (дод. Т1, дод. Т2.).

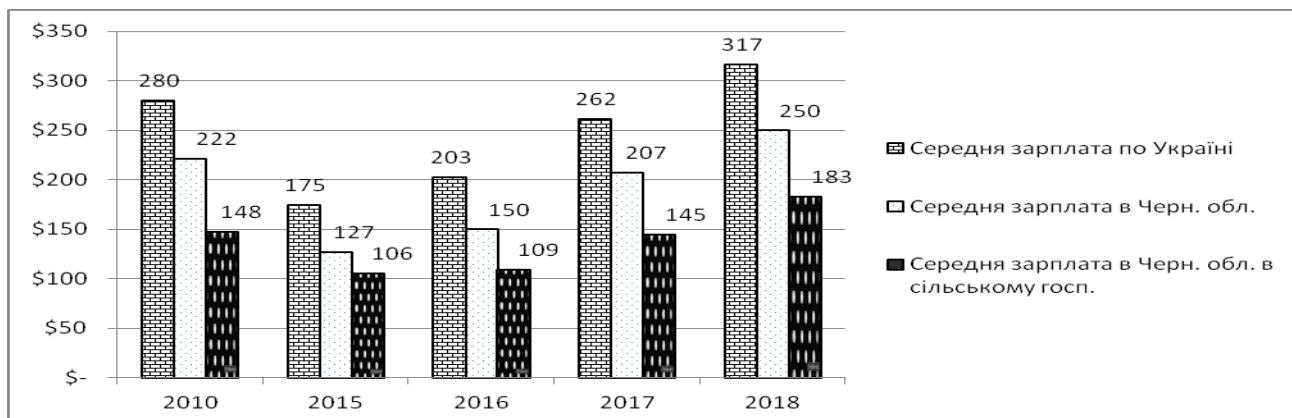

Рис.2.6. Динаміка розміру середньомісячної номінальної заробітної плати, (дол. США).

Джерело: узагальнено автором на основі [22] [Статистичний збірник «Регіони України» 2019 за редакцією І.Вернера]

Природне скорочення населення області зумовлено перевищенням смертності над народжуваністю. Основними причинами смерті населення області залишаються хвороби системи кровообігу, новоутворення та зовнішні причини захворюваності та смертності [22]. Через природне скорочення відбувається процес депопуляції сільського населення. Особливого значення набуває трудова міграція, яка активно впливає на національний і регіональні ринки праці України (рис. 2.7). Її наслідки не можна оцінити однозначно щодо формування економічної безпеки.

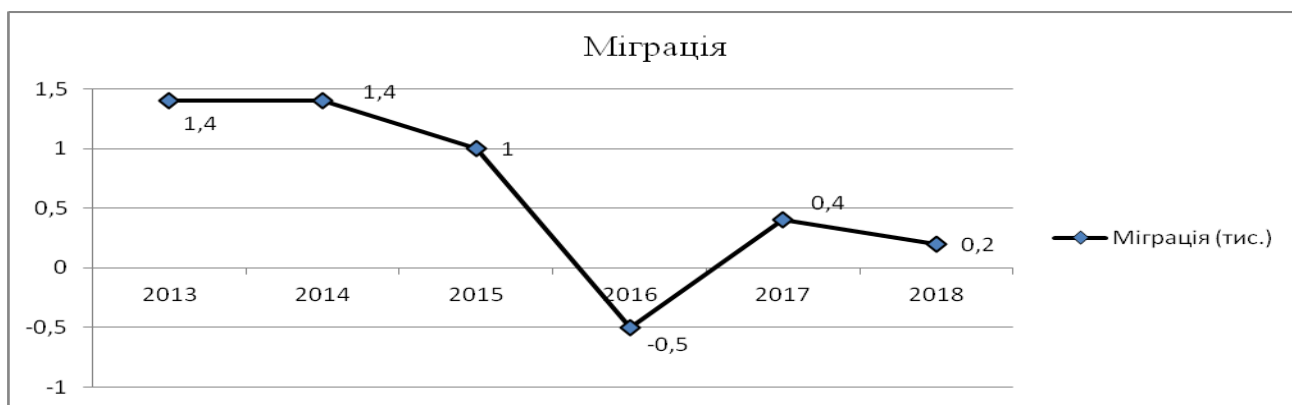

Рис. 2.7. Міграція населення в Чернівецькій області 2013-2018 р.

Джерело: узагальнено на основі [22] [Статистичний збірник «Регіони України» 2019 за редакцією І.Вернера]

Поряд з позитивним впливом трудової міграції на ринок праці в частині

підтримки рівноваги між попитом і пропозицією робочої сили та підвищення матеріального добробуту мігрантів, також є ціла низка негативних аспектів: суттєве збільшення чисельності трудових мігрантів, виїзд за кордон найбільш кваліфікованої робочої сили, не контрольованість трудової міграції, поширення нелегальної трудової міграції, соціальна незахищеність трудових мігрантів, розвиток тіньової економіки тощо. Негативними наслідками також вважають: відтік значної чисельності осіб працездатного віку, втрату певною частиною мігрантів права на пенсійне забезпечення, «оголення» ринків праці в Україні, що неминуче призведе до заповнення їх вихідцями з країн третього світу тощо [23, с.16].

Аналізуючи статистичні дані кількості студентів, які навчаються в закладах професійно-технічної та вищої освіти, можна прослідкувати тенденцію до зменшення (таб. 2.2).

Таблиця 2.2

Навчальні заклади у Чернівецькій області

Показники	2010р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.
Заклади дошкільної освіти	53	58	57	58	60	60
Заклади загальної середньої освіти	447	436	432	428	422	406
К-сть учнів закладів загальної середньої освіти у розрахунку на 10000 населення	1104	1068	1073	1085	1103	1141
Заклади професійно-технічної освіти	16	16	16	16	16	16
К-сть учнів, слухачів закладів професійної освіти в розрахунку на 10000 населення	90	79	76	73	73	68
Кількість закладів вищої освіти	17	17	17	16	16	16
Кількість студентів закладів вищої освіти у розрахунку на 10000 населення	413	353	343	346	329	316

Джерело: узагальнено автором на основі [22] [Статистичний збірник «Регіони України» 2019 за редакцією І.Вернера]

Це зумовлено рядом факторів: недостатнім фінансуванням освіти на державному рівні; освітньою міграцією; низьким рівнем життя; скороченням державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою; старінням кадрів; географічна мобільність працевлаштування випускників обмежена

відсутністю ринку доступного житла. Для Чернівецької області впродовж останнього десятиріччя характерно зростання чисельності громадян, зайнятих в особистих селянських господарствах, і сільськогосподарське виробництво залишається переважаючим видом діяльності неформального сектору економіки. У 2017 році кожен третій зайнятий економічною діяльністю громадянин працював у сільському, лісовому та рибному господарстві, кожен п'ятий – у сфері оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, кожен десятий – в промисловості [22].

Упродовж останніх років на території Чернівецької області відбулися позитивні зрушення на ринку праці. Кількість економічно активного населення віком 15–70 років збільшилась за рахунок зростання економічної активності населення працездатного віку (рис.2.8)

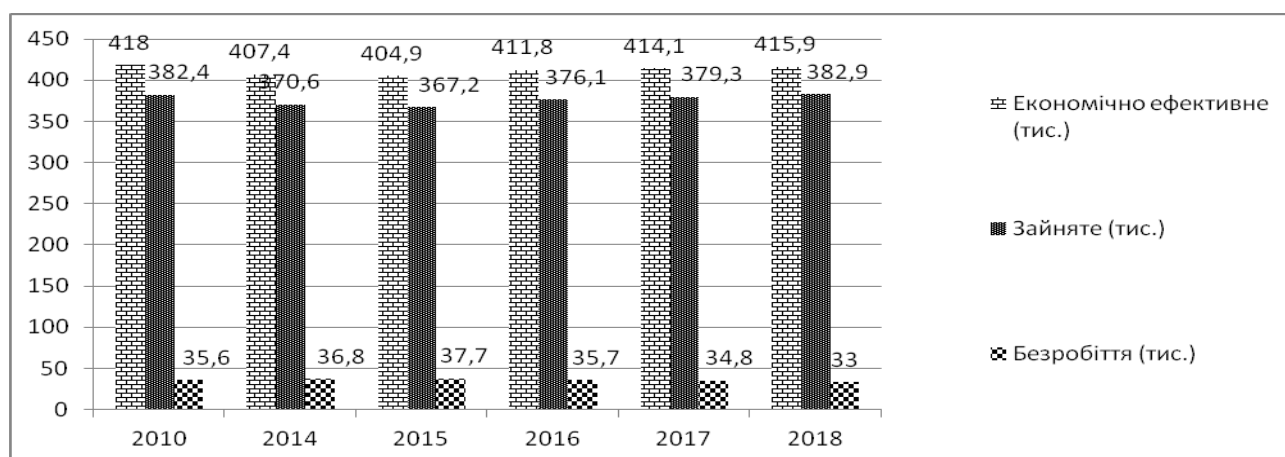

Рис. 2.8. Динаміка економічно ефективного, зайнятого населення та кількості безробітних.

Джерело: узагальнено на основі [22] [Статистичний збірник «Регіони України» 2019 за редакцією І.Вернера]

На основі проведених досліджень соціального розвитку Чернівецької області можна стверджувати, що потенціал, який зосереджений на сільських територіях, потрібно розвивати як головний чинник соціально-економічного розвитку регіону, в тому числі в контексті транскордонної співпраці.

РОЗДІЛ 3

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Розвиток – це процес неспинних перетворень та змін суб'єкта у досконаліший стан з кращими якісними характеристиками, які є результатом зростання відповідних кількісних показників. Основою розвитку сільської території є її соціально-економічний розвиток. Соціально-економічний розвиток сільської території є об'єктивним й складним багатоаспектним процесом, він стосується «завершеної суспільно економічної одиниці» - сільської території, в якій проявляються всі сторони життєдіяльності країни.

Комплексність та багатоаспектність процесу соціально-економічного розвитку сільської території в контексті збалансування економічної безпеки держави вимагає використання проектно-орієнтованого підходу до управління. Проектно-орієнтований підхід передбачає залучення значної кількості спеціалістів з різних галузей, врахування й узгодження їх пропозицій, оскільки інколи їх бачення можуть суперечати одні одним, а іноді й навіть протилежними. На нашу думку, саме такий підхід до розвитку сільських територій забезпечить комплексність до процесів управління об'єктами та відносинами що відбуваються у громаді, до вирішення завдань за допомогою вироблення й здійснення системи програмних заходів, орієнтованих на цілі, досягнення яких забезпечить розв'язання проблем, що виникли.

Зміст проектно-орієнтованого підходу полягає у виокремленні конкретних ресурсів для вирішення відповідних завдань, балансуванні усіх видів діяльностей та заходів, які здійснюються окремими інституціями на сільській території, відстеженні результативності прийнятих рішень та виконаних завдань. Основний акцент використання полягає в досягненні максимального соціально вагомого ефекту в результаті використання ресурсів та потенціалу громади. Тобто кінцевим результатом впливу проектно-орієнтованого підходу на розвиток сільських територій є формування

економічної безпеки. Акцентуємо увагу на тому, що такий підхід має бути постійним і безперервним.

Варто зазначити, що повівши оцінку потенціалу, спроможності та можливостей сільських територій Чернівецької області слušними будуть пропозиції щодо планування її розвитку на основі проектно-орієнтованого підходу до управління. Досить часто для здійснення планування та розробки стратегії розвитку території залучаються зовнішні провідні експерти. Однак ми не підтримуємо такі дії, і вважаємо успішним планування буде у тому випадку, коли до розробки стратегії залучені члени громади. З огляду на вище зазначене, нами пропонується механізм розробки та реалізації стратегії розвитку на основі проектно-орієнтованого підходу до управління (рис. 3.1.).

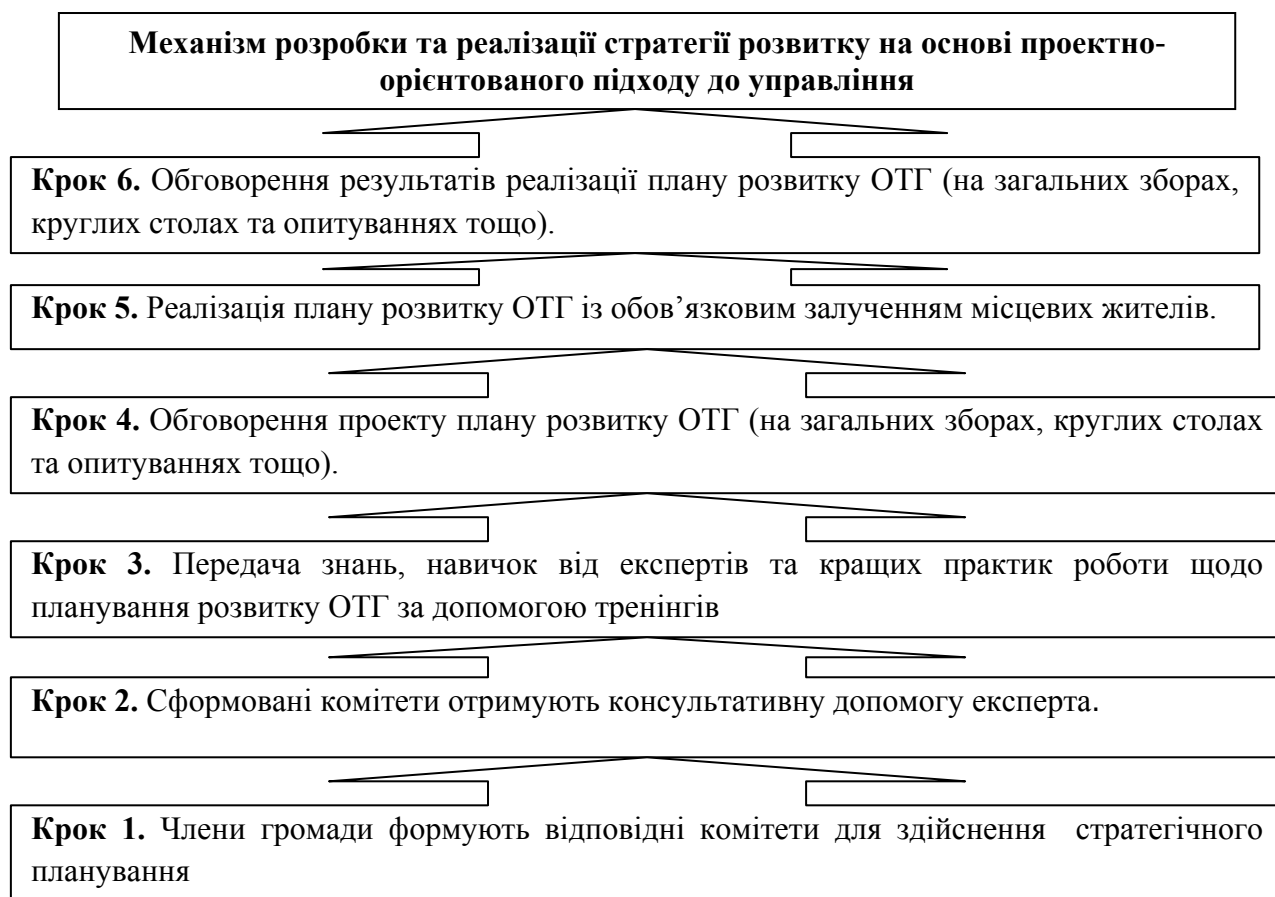

Рис. 3.1. Механізм розробки та реалізації стратегії розвитку сільської території на основі проектно-орієнтованого підходу до управління

Джерело: розроблено автором

Слід також акцентувати увагу на тому, планування розвитку сільської

території має базуватися на стратегічному партнерстві, який є каталізатором для прискорення темпів зростання продуктивності (ключова економічна мета), стимулюючи інвестиції в підприємства з високим потенціалом до зростання. Де державні та місцеві органи влади, бізнес-структури, неурядові (громадські) організації працюють спільно заради створення можливостей для економічного зростання і додаткової кількості робочих місць. Стратегічне планування розвитку сільської території на основі проектно-орієнтованого підходу до управління має бути орієнтоване на зростання добробуту та гарантування економічної безпеки. Перехід до проектно-орієнтованого управління призведе до змін у структурі управління. Нами на основі проектно-орієнтованого управління розроблена модель структури діяльності (рис. 3.2).

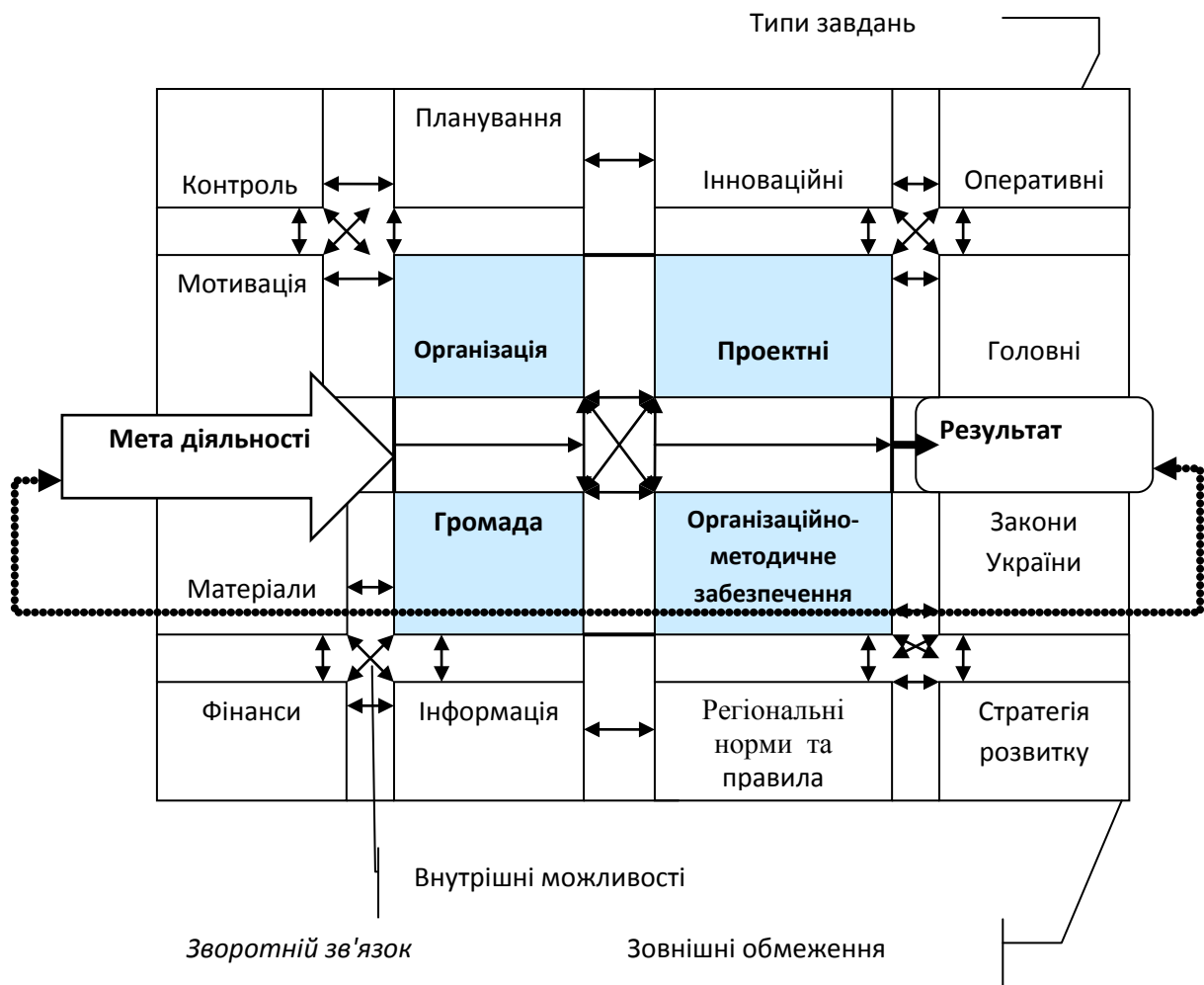

Рис. 3.2. Модель структури діяльності сільської території на основі проектно-орієнтованого управління

Джерело: розроблено автором

Розроблена модель (рис. 3.2) надасть змогу виявити деякі жорсткі для сільської території зовнішні обмеження, які базуються на чинному законодавстві, регіональних нормативах, а також стратегічному курсу економічної політики країни. Такий підхід до управління дає можливість на відміну від функціональної організації здійснювати управління проектними завданнями. Це є важливим і значимим аспектом на етапі розробки та впровадження проектів розвитку і дає додаткові можливості для дослідження проблем, розробки проектів і їх реалізації.

Отже, перспективи подальшого використання природно-ресурсного та людського потенціалу сільських територій в умовах загострення фінансових, соціальних та виробничих загроз, на нашу думку, залежать від швидкості прийняття рішень про запровадження ефективних інституціональних інструментів підтримки сільськогосподарського виробництва, зокрема, в межах моделі єврорегіонального співробітництва (дод. У). Реалізація генеральної мети відбуватиметься відповідно до стратегічних цілей, які передбачають зміцнення безпеки сільських територій на основі єврорегіонального співробітництва. Відповідно окреслимо інструменти розвитку сільських територій в межах стратегічних пріоритетів (дод. Ф).

По-перше, залучати спеціалістів із різних галузей (юристів, економістів, фінансистів, проектних менеджерів, представників виробничої сфери, землевпорядників та інших). Місцевий комітет працюватиме разом із залученими експертами. Це дасть можливість отримати відповідні знання, вміння та навички.

По-друге, залучати місцеве населення до обговорення планів, а заходи планувати відповідно до потреб та інтересів громади.

По-третє, постійно проводити конкурси ідей серед жителів громади з обов'язковим нагородженням переможців.

По-четверте, вибрати найбільш пріоритетні напрями розвитку, що забезпечать більш ефективне досягнення комфортності та конкурентоспроможності території.

По-п'яте, формувати реалістичні завдання та цілі, попередньо провести оцінку можливостей громади та проаналізувавши наявні економічні показники.

По-шосте, активізувати інноваційні засоби формування потенціалу сільських територій, а саме використання інформаційних технологій, мережі Інтернет, PR-технологій (public relations), прогресивних методів інтерактивного представлення інформації (дод. X).

По-сьоме, брати участь у заходах з написання перспективних планів .

По-восьме, обмінюватись досвідом з іншими об'єднаними територіальними громадами, що дозволить більш ефективно здійснювати процес планування.

Отже розвиток сільських територій неможливий без спільної діяльності громади. Він пов'язаний з узгодженими діями, програмами та проектами, здійснення яких створює базис для підвищення конкурентоздатності громади та поліпшення економіки середовища, а у кінцевому результаті сприяє формуванню економічної безпеки.

ВИСНОВКИ

У науковій роботі наведене розв’язання актуального наукового завдання – обґрунтування наукових положень, методичного забезпечення й координаційної підтримки розвитку сільських територій як центрів економічної активності єврорегіонального співробітництва в контексті гарантування економічної безпеки України, а також розробки підходів та рекомендацій щодо їх практичного впровадження в діяльність органів місцевої влади. Отримані результати досліджень дають можливість зробити наступні висновки.

1. Обґрунтовано, що дефініція «економічна безпека» є складною концепцією соціально-економічного стану країни, спрямованого на забезпечення добробуту населення, стійкості і стабільності сталого розвитку, захисту від негативного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Водночас економічна безпека держави базується на гармонійному поєднанні інтересів держави та регіону, що забезпечує цілісність економічної системи країни. Підвищення ефективності сучасної регіональної економічної політики, як складової економічної безпеки, неможливе без процесу транскордонного співробітництва, як найбільш перспективної форми функціонування єврорегіональної співпраці

2. Доведено, що транскордонна співпраця як сфера міжнародної взаємодії на рівні регіональних зв’язків і відносин з метою вирішення проблем регіонального характеру відіграє важливу роль у зовнішньоекономічній діяльності держави, що відображається на економічній безпеці і розвитку регіонів. В свою чергу, соціально-економічний розвиток на рівні сільських територій, які приймають інтенсивну участь на рівні транскордонної співпраці, постає домінантою ефективності регіональної взаємодії.

3. Визначено, що в сучасних реаліях соціально-економічних відносин, коли Україна включена до євроінтеграційних процесів, у тому числі і транскордонного співробітництва, дедалі більшої уваги приділяється проблемі розвитку сільських територій. Без сумніву можна констатувати, що від успішності функціонування

економіки сільських територій (використання аграрного сектору, реалізація інвестиційного потенціалу, ефективність торговельної діяльності та ін.) значною мірою залежить економічна безпека регіону в цілому.

4. Проаналізовано сучасний стан розвитку прикордонних сільських територій, а саме Чернівецької області, та підтверджено ключову роль сільських територій в процесі транскордонної співпраці. Ефективність використання виробничого потенціалу залежить від людського капіталу та обсягу інвестицій, що вкладаються в інноваційний розвиток сільської економіки. Залучення фінансових ресурсів за рахунок активізації прикордонної торгівлі сприятиме соціально-економічному розвитку регіону в цілому.

5. Основні тенденції розвитку сільських територій Чернівецької області підтверджують активізацію загроз безпеці сільських територій, обумовлених неефективним використанням природно-ресурсного та виробничого потенціалу, скороченням обсягів виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, нерозвиненістю соціальної та виробничої інфраструктури, а також переважанням сільськогосподарської продукції з низьким рівнем переробки та слабкою диверсифікацією виробничих комплексів сільських територій. Разом з тим, поглиблення інтеграційних процесів створює сприятливі умови для виходу вітчизняних виробників на ринки європейських країн. Використання нових можливостей пов'язується, насамперед, з підвищенням внутрішньої конкурентоспроможності на основі технічної і технологічної модернізації підприємств, а також посилення зовнішньої конкурентоспроможності через забезпечення якісних характеристик вітчизняних товарів у відповідності до європейських технічних норм і стандартів, впровадження новітніх технологій.

Отже, зміцнення безпеки сільських територій в умовах поглиблення інтеграційних процесів повинно досягатися із використанням таких інструментів:

– розвиток факторних переваг на основі активізації іноваційної діяльності та формування відповідної інфраструктури, що сприятиме створенню

адаптивного потенціалу єврорегіонального співробітництва;

- зниження загроз економічній безпеці завдяки реалізації наукомістких проектів в межах галузевого і міжгалузевого співробітництва сільських територій та інших регіонів;

- оптимізація згідно критеріальних обмежень безпеки показників економічної безпеки сільських територій, передусім, соціальної, продовольчої, зовнішньоекономічної складових;

- використання проектно-орієнтованого підходу до управління розвитком сільських територій, посилення інституціональної складової розвитку сільських територій на основі скоординованої співпраці державних органів влади та місцевого самоврядування, активізації державно-приватного партнерства при реалізації інтеррегіональних проектів у сільській економіці.

Проведене дослідження, природно, не могло охопити всі проблеми розвитку сільських територій як центрів економічної активності єврорегіонального співробітництва в контексті гарантування економічної безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №1277 від 29 жовтня 2013р.
2. Гуменюк А. М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти: монографія. К.: НІСД, 2014. 468 с.
3. Бондаревська О.М. Економічна безпека регіонів у системі економічної безпеки держави. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. С. 54-57. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/24-2-2017/14.pdf> (дата звернення 10.10.2019р).
4. Л. Гришина, Є. Бойко Економічна безпека регіонів України в умовах посилення ризиків нестабільності. URL: <https://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/14/15> (дата звернення 10.10.2019р).
5. Сухоруков А.І. Система економічної безпеки держави. За ред. А.І. Сухорукова. Національний інститут проблем міжнародної безпеки при РНБО України. К.: ВД«Стилос». 2010. С. 366-394
6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова № 385 від 6 серпня 2014 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/247566248> (дата звернення 10.10.2019р).
7. Ткаленко С.И. Еврорегион и экономическое позиционирование Украины. Киевский национальный экономический университет имен Вадима Гетьмана. URL: irbis-nbuv.gov.ua > [irbis_nbuv](http://irbis-nbuv.gov.ua) > [cgiirbis_64](http://irbis-nbuv.gov.ua) (дата звернення 10.11.2019р).
8. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21.05.80 р. Мадрид. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106 (дата звернення 11.11.2019р).
9. Закон України про транскордонне співробітництво №45. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15> (дата звернення 11.11.2019р).

10. Cross-Border Cooperation. URL: <http://www.enpicbcmmed.eu/enicbcmmed-2014-2020/the-european-neighbourhood-instrument> (дата звернення 12.11.2019р).
11. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України». Наук. редактор В.С. Кравців. Львів. 2016. 125 с.
12. Артьомов І. Транскордонне співробітництво як важливий чинник підвищення регіональної конкурентоспроможності. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: історія. Вип.2 (31). URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/9673> (дата звернення 15.11.2019р).
13. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь. НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України». Наук. редактор В.С. Кравців. Львів. 2016. 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»)
14. Гороховська К.В. Транскордонне співробітництво в Україні: значення та пріоритетні напрями розвитку. Ефективна економіка № 8. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5736> (дата звернення 16.11.2019р).
15. Залізко В.Д. Теоретико методологічні аспекти функціонування системи економічної безпеки сільських територій України. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Серія: Економічні науки. 2013. С. 104-111.
16. Васильців Т.Г., Бойко В.В. Розвиток сільських територій як стратегічний пріоритет зміцнення економічної безпеки держави. Стратегічні пріоритети. №2 (35), 2015р. с. 58 – 62
17. Бойко В.В. Пріоритети та інструменти розвитку сільських територій в системі забезпечення економічної безпеки України: монографія. Львів: Видавництво ННВК «АТБ», 2017. 426 с.
18. Белей С.І., Лушинський В.О. Сільські території – центри економічної активності єврорегіонального співробітництва в системі гарантування економічної безпеки. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2020. №1, URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-1->

5559. (дата звернення 10.01.2020р).

19. Власюк О.С. Загрози економічній безпеці України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», Ін-т міжнар. відносин, 2001. Вип.26. С.210-212.

20. Калат Я.Я. Євро регіональне співробітництво як чинник соціально-економічного розвитку сільських територій Чернівецької області. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Випуск 1(117). URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20161\(117\)/sep20161\(117\)_032_PrytulaK,KalatY.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20161(117)/sep20161(117)_032_PrytulaK,KalatY.pdf) (дата звернення 10.11.2019р).

21. Соціально-економічний аналіз Чернівецької області до проекту Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року, Чернівці. 2019. 180с.

22. Статистичний збірник «Регіони України» 2019. За редакцією І.Є.Вернера, частина 1. Київ 2019.

23. Арсентьєва О.С. Котова Л.В. Актуальні проблеми регулювання транскордонної міграції громадян України до країн-членів ЄС, Транскордонне співробітництво: ключові ідеї та перспективи: Матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної конференції (20-22 травня 2016р.) Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016 .172 с.

24. Олійник Д. Транскордонне співробітництво – інструмент стратегії міжнародного співробітництва, Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2015. Випуск 36. Частина 3.

25. Хомюк Н.Л. Особливості формування категорії «Сільські території». Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Частина 2. 2018р. с. 117-120.

26. Арделян І.Д. Сільське господарство Чернівецької області у 2018 році. Статистичний збірник. Чернівці. 2019. 160с.

27. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 18.12.2019р).

28. Концепція розвитку сільських територій (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України №995-р від 23 вересня 2015 р.). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80>. (дата звернення 18.11.2019 р.).

29. Мікула Н.А. Стратегія формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів . Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів: зб. наук. пр. Вип. 3(71). Ін-т регіональних досліджень НАН України. Львів. 2008. с. 129-141

30. Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва. За ред. Н. А. Мікули. Ін-т регіональних досліджень НАН України. Львів. 2010. 150 с

31. Закон України «Про індустріальні парки» від 24.11.2015 р. № 818-VIII./ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17> (дата звернення 18.11.2019 р.).

32. July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC) // Official Journal of the European Union. Retrieved from. URL: eur-lex.europa.eu/legalcontent/en/TXT/?uri=CELEX:32006R1082 (дата звернення 19.11.2019 р.).

33. Протокол №3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво міжтериторіальними общинами або властями стосовно об'єднань євро регіонального співробітництва (ОЕС) (прийнятий 16 листопада 2009 р., ратифікований Законом України №4704-VI1 від 6 травня 2012 р.).

34. Закони України. URL: zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_947. (дата звернення 19.11.2019 р.).

35. Конвергенція регіонів у транскордонному просторі. Відп. ред. Н. А. Мікула. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України. Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. 2012. 368с. (Серія «Транскордонне співробітництво»).

36. Ткач О. В. Клондайкінгові операції як особлива форма транскордонного співробітництва. Розвиток нових форм транскордонного співробітництва : Матеріали круглого столу 28 квітня 2009 р. Відп. ред. Н. А. Мікула. Львів : Ін-т

регіональних досліджень НАН України, 2009. С. 64-70.

37. Тимечко І.Р. Організаційно-економічне забезпечення розвитку прикордонної торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05. Львів : Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2010. 24 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Характеристика дефініції «економічна безпека»

Автор	Визначення
Абалкін Л.	сукупність умов та факторів, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність та стійкість, здатність до постійного оновлення та самовдосконалення
Архипов А., Городецький А., Михайлов Б.	здатність економіки забезпечувати ефективне задоволення суспільних потреб на національному та міжнародному рівнях
Афонцев С.	стійкості національної економічної системи до ендегенних і екзогенних шоків економічного або політичного походження, що проявляється в її здатності нейтралізувати потенційні джерела негативних шоків і мінімізувати збиток, пов'язаний з шоками, що реально відбулися
Бандурка О., Духов В., Петрова К., Черняков І.	здатність економічної системи протистояти негативному впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників для досягнення макроекономічних цілей розвитку на рівні постіндустріальних держав
Білоус В.	захищеність національних інтересів у сфері економіки від реальних та потенційних внутрішніх загроз, і в першу чергу – від прямих і опосередкованих економічних збитків
Богданов І.	стан економіки країни, що по об'ємних і структурних параметрах достатньо для забезпечення існуючого статусу держави, його незалежного від зовнішнього тиску політичного та соціально-економічного розвитку; здатне підтримувати рівень легальних доходів, що забезпечує абсолютній більшості населення добробут, відповідаючий стандартам цивілізованих країн
Бухвальд Є., Гловацкая Н., Лазуренко С.	здатність економіки підтримувати нормальні умови життя населення, стабільність забезпечення ресурсами народного господарства, а також послідовну реалізацію національно-державних інтересів
Варналій З., Буркальцева Д., Сасенко О.	система економічних відносин, яка ґрунтується на механізмі узгодження економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності, який дає можливість вирішувати економічні конфлікти з найменшими втратами та забезпечує незалежність, стійкість, розвиток, адаптаційність та інерційність національної економіки у взаємодії із внутрішнім і зовнішнім середовищем
Вечканов Г.	стан економіки, при якому забезпечується стійке економічне зростання, оптимальне задоволення суспільних потреб, раціональне управління, захист економічних інтересів на національному та міжнародному рівнях
Глазьев С.	стан економіки та продуктивних сил суспільства з точки зору можливості самостійного забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку країни, підтримання необхідного рівня національної безпеки держави, а також належного рівня конкурентоздатності національної економіки в умовах глобальної крикупенції
Гончарова В.	стан національної економіки, за якого зберігається стійкість і здатність до несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів
Гордієнко Д.	стан захищеності національного господарства від зовнішніх і внутрішніх загроз, при якому воно здатне забезпечити поступальний розвиток суспільства, його економічну та соціально-політичну стабільність в умовах наявності несприятливих зовнішніх і внутрішніх факторів
Городецький А.	надійна і забезпечена всіма необхідними засобами держави захищеність національно-державних інтересів у сфері економіки від внутрішніх та зовнішніх збитків
Губський Б.	можливість і готовність економіки забезпечити достатні умови життя і розвитку особи, соціально-економічну і військово-політичну стабільність суспільства і держави, протистояти впливу внутрішніх і зовнішніх загроз
Дарнопих Г.	стан національної економіки, що забезпечує економічний суверенітет, економічне зростання, підвищення добробуту в умовах економічної

	залежності
Єрмошенко М.	стан економічного механізму країни, який характеризується збалансованістю і стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, його здатністю забезпечувати на основі реалізації національних інтересів стабільний і ефективний розвиток вітчизняної економіки і соціальної сфери
Жаліло Я.	характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення для задоволення на визначеному рівні потреб і власного населення, і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення кредитоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання
Закон України «Про основи національної безпеки України», Концепція економічної безпеки України	стан економіки, суспільства та інститутів державної влади, за якого забезпечується реалізація й гарантовано захист національних економічних інтересів, прогресивний соціально-економічний розвиток України, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих внутрішніх і зовнішніх процесів
Захарченко В., Головченко О.	комплекс створюваних державою умов, вимог, правових норм, економічних нормативів, інструкцій і директив, що забезпечують і гарантують недопущення нанесення економіці держави неоправданого збитку від внутрішніх і зовнішніх економічних загроз
Іларіонов А.	посадження економічних, політичних та правових умов, яке забезпечить у майбутньому стійке виробництво максимальної кількості економічних ресурсів на душу населення найбільш ефективним способом
Іполітов К.	охоплює захищеність усієї системи економічних відносин, які визначають прогресивний розвиток економічного потенціалу і забезпечують підвищення рівня добробуту всіх членів суспільства, його окремих соціальних груп, захищеність від небезпек та загроз, джерелом яких є внутрішні та зовнішні протиріччя
Малюта Л., Погайдак О.	стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, здатність до розширеного самовідтворення та спроможний задовольняти потреби особи, сім'ї, окремих членів суспільства та держави загалом
Мекшун П.	стан, який забезпечує здатність до розвитку, самовідтворення, і підвищення конкурентоспроможності, захищає економічні інтереси суб'єктів господарювання, створює необхідні умови підвищення добробуту громадян за допомогою попередження та усунення носіїв небезпек
Методика розрахунку рівня економічної безпеки України	стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави
Мунтіян В.	загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний і стабільний розвиток економіки держави, який включає механізм протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам
Пастернак-Таранущенко Г.	стан держави, що забезпечує можливість створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки в майбутньому та зростання добробуту її мешканців
Пухтаєвич Г.	стан національної економіки, за якого забезпечується захист національних інтересів, стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави
Райзберг Б., Лозовський Л., Стародубцева О.	створювані державою умови, які гарантують, що господарству країни не буде завдано значної шкоди від внутрішніх та зовнішніх економічних загроз
Сенчагов В.	стан економіки та інститутів влади, при яких забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціально орієнтований розвиток країни в цілому, достатній оборонний потенціал навіть при найнесприятливіших умовах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів

Степаненко А., Герасимов М.	стан економіки, що забезпечує її зовнішню незалежність і внутрішню стабільність
Сухоруков А.	сукупність умов, за яких країна здатна у довгостроковому режимі задовольняти свої інтереси і потреби; генерувати інноваційні зрушення в економіці; протистояти зовнішнім загрозам та використовувати національні конкурентні переваги
Сухоруков А., Ладюк О.	здатність країни генерувати позитивні зрушення в національній економіці, протистояти зовнішнім загрозам і гідно презентувати себе на зовнішньому ринку
Тарасюк Г.	стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави
Ткач В.	економічні відносини з приводу досягнення такого рівня розвитку економіки, при якому здійснюється ефективне задоволення потреб і гарантований захист інтересів усіх суб'єктів економіки, навіть при несприятливих умовах внутрішнього і зовнішнього середовища
Тропіна В., Губенко І.	сукупність ефективних заходів щодо регулювання економічного механізму і за якого створюються умови для вільного і стабільного соціально орієнтованого розвитку країни, що передбачає задоволення життєво необхідних потреб населення та гарантування використання можливостей самореалізації кожного громадянина, забезпечується відносна автономність та стійкість економіки до впливу зовнішніх і внутрішніх негативних факторів
Шлемко В., Бінько І.	стан національної економіки, який дає можливість зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особистості, сім'ї, суспільства, держави

Додаток Б

Складові економічної безпеки

№	Складові	Сутність
1	Виробнича безпека	- це стан виробничої сфери країни, за якого забезпечується максимально ефективне використання наявних виробничих потужностей у країні, їх модернізація та розширене відтворення, зростання рівня інноваційності виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки
2	Демографічна безпека	- це стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України
3	Енергетична безпека	-це стан економіки, що сприяє ефективному використанню енергетичних ресурсів країни, наявності на енергетичному ринку достатньої кількості виробників та постачальників енергії, а також доступності, диференційованості та екологічності енергетичних ресурсів
4	Зовнішньоекономічна безпека	- це стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці
5	Інвестиційно-інноваційна безпека	- це стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості
6	Макроекономічна безпека	- це стан економіки, за якого досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій
7	Продовольча безпека	- це стан виробництва продуктів харчування в країні, що здатний повною мірою забезпечити потреби кожного члена суспільства в продовольстві належної якості за умови його збалансованості та доступності для кожного члена суспільства
8	Соціальна безпека	- це стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни
9	Фінансова безпека	- це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни. Фінансова безпека, у свою чергу, має такі складові

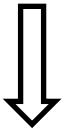
Додаток В

Рівні національної безпеки

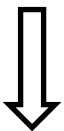
Глобальний

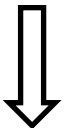
Наднаціональний

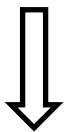
Макроекономічний

Регіональний

Мікроекономічний

Особистісний

— сукупність заходів, спрямованих на забезпечення сталого світового економічного розвитку, метою якого є досягнення максимальної безпеки та високого рівня життя для кожної особистості незалежно від нації чи національності

— стан світової економіки, за якого забезпечується взаємовигідне співробітництво країн у вирішенні національних та глобальних проблем людства, вільний вибір і здійснення ними незалежної стратегії соціально-економічного розвитку за активної участі у міжнародному поділі праці

— сукупність умов та чинників, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до розвитку

— здатність регіональної влади забезпечити конкурентоспроможність, стабільність, стійкість економіки території, органічно інтегрованої в економіку країни

— стан найбільш ефективного використання його ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування

— стан життєдіяльності людини, за якого забезпечується правовий та економічний захист життєвих інтересів, дотримання конституційних прав та обов'язків

Додаток Г

Єврорегіони України

№	Назва (дата створення)	Територіальна локалізація	Напрямки діяльності
1	2	3	4
1.	Буг (29.11.1995р.)	Волинська та Львівська області України, Брестська область Республіки Білорусь та Люблінське воєводство Республіки Польща	Співпраця в екологічній, культурній та соціальній сферах; попередження надзвичайних ситуацій; сприяння розвитку контактів між сусідніми регіонами у сферах економіки, комунікацій, транспорту, зв'язку, територіального планування; співпраця органів місцевого самоврядування та контактів простих людей
2.	Карпатський Єврорегіон (14.02.1993р.)	Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська та Чернівецька області (Україна), Підкарпатське воєводство (Республіка Польща); Кошицький та Пряшівський краї (Словаччина); месє Боршод-Абауй-Земплен, Гайду-Бігар, Гевеш, Яс-Надькун-Солнок та Саболч-Сатмар-Берег (Угорщина) повіти Біхор, Селаж, Сату-Маре, Марамуреш, Харгіта, Сучава та Ботошань (Румунія)	Розвиток співробітництва між індивідуальними членами (регіонами, районами, містами тощо); розвиток недержавних організацій (асоціацій, фондів) з особливою увагою на підготовку спільних проектів; розширення галузей співробітництва відповідно до соціальних потреб (національні меншини, недержавний сектор, молодь), розвиток економічного та фінансового співробітництва; сприяння спільним проектам щодо дво- та тристороннього співробітництва
3.	Нижній Дунай (14.08.1998р.)	Одеська область (Україна), райони Кагул та Кантемир (Республіка Молдова), повіти Бреїла, Галац, Тульча (Румунія)	Інтеграція транспортної інфраструктури прикордонних регіонів в єдину мережу європейських транспортних коридорів; формування єдиного культурного простору в Придунав'ї; вирішення питань, що стосуються боротьби з організованою злочинністю, попередження і ліквідації наслідків стихійних лих і техногенних катастроф; досягнення гармонійного і збалансованого розвитку економіки
4.	Верхній Прут (22.09.2000р.)	Чернівецька та Івано-Франківська області (Україна), Ботошанський та Сучавський повіти (Румунія), Фалештський, Єдинецький, Глоденський, Окницький, Ришканський та Бриченський райони (Республіка Молдова)	Розвиток і гармонізація торгівельних і економічних відносин; розробка проектів транскордонного співробітництва; попередження забруднень басейнів Прута, Серету, Дністра і Чорного моря; попередження та ліквідація наслідків аварій та стихійних лих; збільшення кількості екологічно чистих виробництв; гармонізація розвитку інфраструктури, енергетичних систем, транспортних та комунікаційних мереж; розвиток і впровадження передових технологій; охорона здоров'я населення, розвиток туризму і рекреаційної діяльності
5.	Дніпро (29.04.2003р.)	Гомельська область (Білорусь), Чернігівська область (Україна), Брянська область (Росія)	Ліквідація надзвичайних ситуацій, стихійних лих та їхніх наслідків; охорона і поліпшення стану навколишнього середовища; освіта, охорона здоров'я, спорт і туризм; комунікації, транспорт, зв'язок; регіональний розвиток; сприяння

			розширенню контактів між жителями прикордонних територій, розвитку співробітництва між установами, організаціями та суб'єктами господарської діяльності
6.	Слобожанщи на (07.06.2003р.)	Харківська область (Україна), Белгородська область (Російська Федерація)	Регіональне та локальне територіальне планування; комунікації, транспорт і зв'язок; наука, нові технології, освіта; полегшення процесу перетину кордону для людей та вантажів шляхом спрощення прикордонних формальностей та сприяння відкриттю нових пунктів пропуску; сприяння розвитку регіональної економіки за допомогою поліпшення інфраструктури прикордонних районів; ліквідація надзвичайних ситуацій, стихійних лих та їхніх наслідків
7.	Ярославна (24.04.2007р.)	Сумська область (Україна), Курська область (Російська Федерація)	Ліквідація надзвичайних ситуацій, стихійних лих та їхніх наслідків; наука, нові технології, освіта; державна молодіжна політика; сприяння спрощенню прикордонних формальностей; розвиток регіональної економіки за допомогою поліпшення інфраструктури прикордонних районів; економічний розвиток
8.	Донбас (29.10.2010р.)	Донецька та Луганська області (Україна), Ростовська область (Російська Федерація)	Ліквідація надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру; розвиток регіональної економіки за допомогою поліпшення інфраструктури прикордонних районів; поліпшення стану навколишнього природного середовища; спрощення прикордонних і митних процедур перетину кордону;
9.	Дністер (02.02.2012р.)	Вінницька область (Україна), райони Дондушень, Дубоссари, Окниця, Гума, Сорока, Флорешть, Шолданешти (Молдова)	Організація, координація і поглиблення зв'язків в економіці, торгівлі, науці, освіті, культурі, туризмі та спорті; здійснення спільних проектів з охорони довкілля, екологічного оздоровлення басейну річки Дністер; реалізація спільних транскордонних інвестиційних проектів; організація контрактів з відповідними міжнародними організаціями, фондами, інститутами, агентствами та іншими організаціями
10.	Чорноморський (26.09.2008р.)	Україна, Болгарія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Російська Федерація, Румунія, Туркеччина	Захист навколишнього природного середовища, рибальства, біорізноманіття, захист екології Чорного моря та річок басейну від виливів нафти, забруднень тощо; розвиток інфраструктури (енергетичні системи, транспорт, мережі комунікацій); підтримка інвестиційної сфери поновлювальної енергетики; моніторинг ризиків у галузі морського транспорту та прибережних зон; керування міграційними потоками та інтеграція мігрантів; підтримка економічних ініціатив тощо

Додаток Д
Форми транскордонної співпраці

Додаток Д1

Форми транскордонної співпраці

№	Назва	Сутність
1	Транскордонні кластери	це «групи незалежних компаній та асоційованих інституцій, які: географічно зосереджені у транскордонному регіоні; співпрацюють та конкурують; спеціалізуються у різних галузях, пов'язані спільними технологіями та навичками і взаємодоповнюють одна одну, що в кінцевому підсумку дає можливість отримання синергетичних та мережевих ефектів, дифузії знань та навиків» [29, с.129]
2	Транскордонне партнерство	це організаційна форма транс-кордонного співробітництва, що здійснюється на основі добровільної спів-праці двох або кількох територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій, юридичних та фізичних осіб з різних боків кордону, що діють відповідно до умов формалізованого договору (статут, рамкова угода, тощо), з метою виконання спільних проєктів, програм та вирішення соціальних, добродійних, культурних, освітніх, наукових та управлінських завдань» [30, с. 54]
3	Індустріальний (промисловий) парк	визначена ініціатором створення індустріального парку відповідно до містобудівної документації облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, а також науково-дослідну діяльність, діяльність у сфері інформації і телекомунікацій на умовах, визначених договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку [31]
4	Європейські угруповання територіального Співробітництва (ЄУТС)	метою формування яких є сприяння та реалізація програм чи проєктів транскордонного співробітництва, які фінансуються зі структурних фондів ЄС або за власною ініціативою держав-членів без фінансової участі Співтовариства, для досягнення соціальної та економічної єдності і гармонійного розвитку всієї території ЄС. Зокрема, ЄУТС мають свою систему органів і наділені статусом юридичної особи [32]
5	Об'єднання євро регіонального співробітництва (ОЄС)	це орган транскордонного співробітництва, метою створення якого є заохочення, підтримка та розвиток в інтересах населення транскордонного співробітництва між його членами у сферах спільної компетенції та відповідно до повноважень, установлених згідно з національним законодавством відповідних держав [33]
6	Транс регіональні (транскордонні) проєкти	метою створення яких є покращення конкурентного середовища регіонів в інноваційній сфері та сприяння запровадженню інноваційних стратегій, які «є комплексом взаємопов'язаних дій і заходів, які регулюють міжрегіональну співпрацю у науково-технічній сфері між регіонами різних країн» [34, с.259]
7	Клондайкінг або клондайкінгові операції	функціонують у межах континентального шельфу однієї держави для виробничої активізації прикордонних регіонів країн-учасниць співпраці. Зміст клондайкінгових операцій полягає в спільному промислі морепродуктів у відкритому морі/океані в межах 200 мильної зони комерційних інтересів однієї із сторін [35, с.68]
8	Прикордонна торгівля	зовнішня торгівля, що здійснюється юридичними чи фізичними особами, які проживають (zareєстровані) на прикордонній території країни задля задоволення власних потреб чи потреб населення прикордонних територій через транскордонні ринки на основі міждержавних угод чи відповідних документів [35, с.5]

Додаток Е

Додаток Ж

Фактори, які негативно впливають на розвиток сільських територій

	відсутність цілісної державної політики, спрямованої на комплексний розвиток сільських територій, в основі якої закладені потреби територіальних громад
→	недостатність обсягів державної фінансової підтримки існуючих програм, спрямованих на сільський розвиток
→	низький рівень забезпечення сільського населення соціальними та економічними послугами
→	нерівномірність забезпечення центрами первинної медичної (медико-санітарної) допомоги, низький рівень якості та доступності первинної медичної допомоги
→	неврахування екологічних вимог у виробничих процесах
→	низький рівень диверсифікації економіки сільських територій, що призводить до міграції сільської молоді, високого рівня безробіття та низьких доходів сільського населення, руйнування соціальної та інженерної інфраструктури
→	низька рентабельність та конкурентоспроможність малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників
→	низький рівень технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва
→	обмеженість можливостей сільського населення для підвищення рівня доходів
→	низький рівень підприємницької ініціативи (зокрема, через несприятливе податкове середовище, неефективність економічних важелів сприяння розвитку підприємництва на селі з боку держави; інерційність мислення і поведінки сільського населення у розв'язанні проблем самозабезпечення, працевлаштування, задоволення побутових та соціально-культурних потреб)
→	низька ефективність органів місцевого самоврядування у вирішенні проблемних питань розвитку сільських територій
→	низький рівень розвитку системи кредитування у сільській місцевості
→	низький рівень внутрішніх та зовнішніх інвестицій в розвиток сільських територій
→	відведення недостатньої ролі кооперації у процесах реформування сільської економіки
→	обмеженість ресурсів місцевих бюджетів для розв'язання проблем сільського розвитку
→	низький рівень фінансового забезпечення села через недосконалість податкової і бюджетної системи, практика реєстрації виробників сільськогосподарської продукції не за місцем провадження господарської діяльності

Додаток И

Кількість зайнятого населення за видами економічної діяльності

(тисяч осіб)

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Усього	370,6	367,2	376,1	379,3	382,9
Сільське, лісове та рибне господарство	103,1	102,0	108,3	110,7	111,7
Промисловість	36,6	36,1	36,9	38,3	39,6
Будівництво	17,0	16,9	17,7	18,0	18,9
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	69,6	69,2	70,4	70,3	70,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	16,4	15,8	16,0	16,1	16,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	8,1	8,0	8,7	8,7	8,8
Інші види економічної діяльності	119,8	119,2	118,1	117,2	117,0
У відсотках до загального підсумку					
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Сільське, лісове та рибне господарство	27,8	27,8	28,8	29,2	29,2
Промисловість	9,9	9,8	9,8	10,1	10,3
Будівництво	4,6	4,6	4,7	4,8	4,9
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	18,8	18,8	18,7	18,5	18,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	4,4	4,3	4,3	4,2	4,2
Тимчасове розміщування й організація харчування	2,2	2,2	2,3	2,3	2,3
Інші види економічної діяльності	32,3	32,5	31,4	30,9	30,6

Додаток К

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці Чернівецької області за видами економічної діяльності

(мільйонів доларів США)

Види економічної діяльності	2010 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Усього	61,9	68,6	59,1	57,1	42,6	44
Сільське, лісове та рибне господарство	2,5	10,5	10,1	9,7	1,2	1,1
Промисловість	35	31,9	26,6	26,8	25,3	23,7
Будівництво	0,2	2	2,2	2,1	2,2	2,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	7	7,9	10,5	6,4	5,4	9,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,4	5,6	0,1	3,2	0,1	0
Тимчасове розміщування й організація харчування	2,8	1,4	0,9	0,8	0,8	0
Інші види економічної діяльності	14	9,3	8,7	8,1	7,6	7,8

Додаток Л

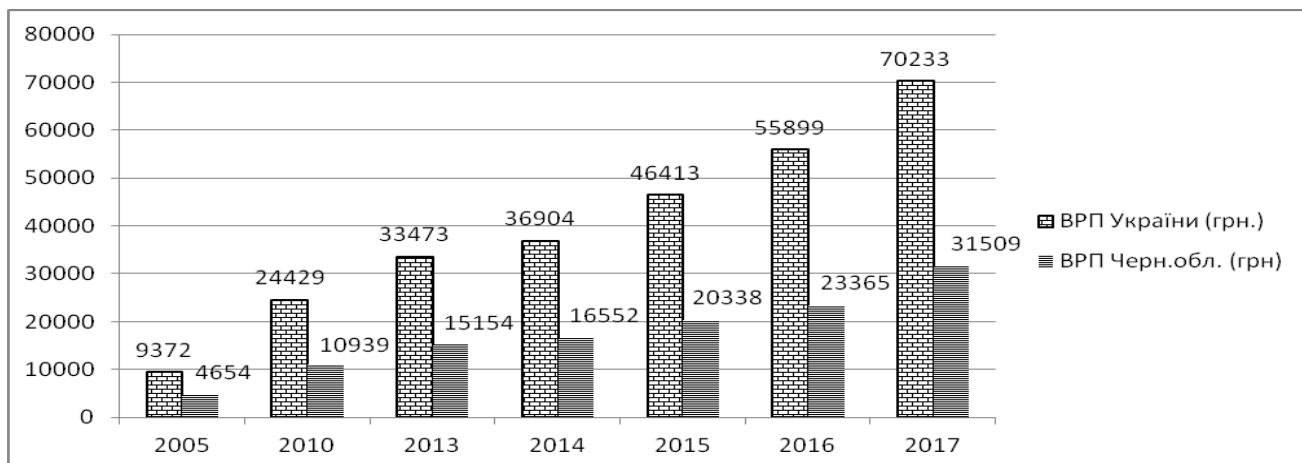
Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності в Чернівецькій області

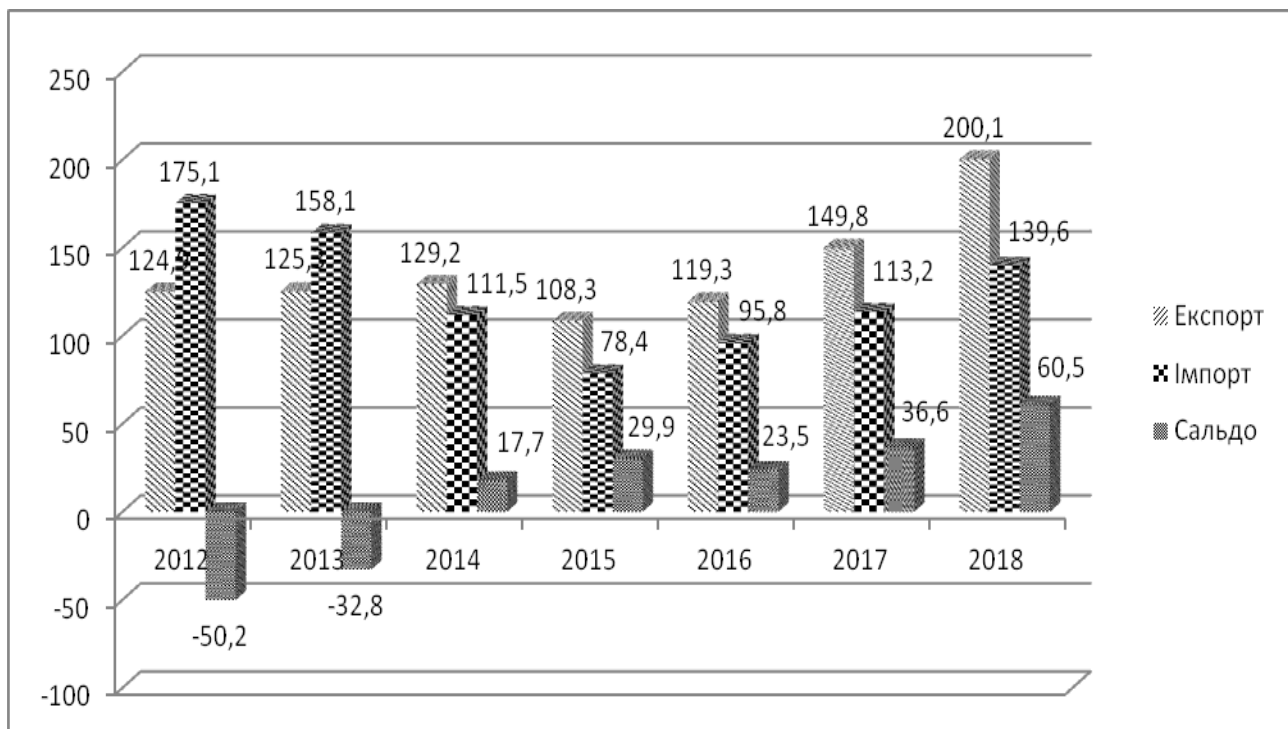
(у фактичних цінах; мільйонів гривень)

Види економічної діяльності	2010 р	2014 р	2015 р	2016 р	2017 р	2018 р
Усього	1714,7	1686,9	2789,2	2668,8	2992,1	3720,6
Сільське, лісове та рибне господарство	174,9	292,5	287,6	249,5	319,1	443,6
у т.ч. сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	163,5	271,1	247	224,7	284,6	406,9
Промисловість	191,3	190,5	255,9	413,8	457,6	534,7
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	52,8	41	58,4	105,3	82,4	66,2
Будівництво	830,8	787	1466,6	814,5	909,5	1225,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	52,5	56,8	80,4	140,2	110,7	126,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	30,6	15,1	47,6	71,8	70,6	91,9
Тимчасове розміщування й організація харчування	7,6	46,1	7,1	25,1	8,7	5,2
Інші види економічної діяльності	427	298,9	644	953,9	1115,9	1292,8

Додаток М

Порівняльна характеристика ВРП по Україні і Чернівецькій області

Додаток Н**Динаміка зовнішньої торгівлі товарами Чернівецької області
2012-2018 роки (млн.дол.США)**

Додаток П

Товарна структура експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції

(тисяч доларів США)

Товари	2010 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Усього	11766,1	26884,8	31464,3	31341,8	46088,4	62567,9
Живі тварини; продукти тваринного походження	25,5	9188,1	8435,7	5514,2	6242,6	4682,8
живі тварини	0	9,0	10,0	0	296,7	0
м'ясо та їстівні субпродукти	3,3	8593,5	7587,7	4166,7	5562,0	3297,7
риба і ракоподібні	0,4	0	0	0	0	0
молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	21,8	585,5	837,9	1347,5	383,8	1385,1
інші продукти тваринного походження	0	0	0	0	0	0
Продукти рослинного походження	6862,7	14831,4	14906,2	12302,8	27103,6	43241,6
живі дерева та інші рослини	32,9	9,6	4,6	1,5	4,3	1,8
овочі	22	444,1	510,8	1341,1	1648,9	2021,2
їстівні плоди та горіхи	5177,4	7571,9	8819,3	9090,6	21845,8	33248,3
кава, чай	17	0	0	0	0,1	0
зернові культури	75,7	5472,3	3221,5	646,1	488,1	4723,1
продукція борошномельно-круп'яної промисловості	69,2	313,4	182,7	179,8	98,1	220,8
насіння і плоди олійних рослин	1456,3	1020,1	2167,4	1043,6	3015,8	3008,2
шелак природний	12,1	0	0	0	0,4	0,2
рослинні матеріали для виготовлення	0	0	0	0	2,2	18,1
Жири та олії тваринного або рослинного походження	21,7	329,0	4135,8	7706,9	268,0	2007,2
Готові харчові продукти	4856,2	2536,4	3986,7	5817,9	12474,2	12636,3
продукти з м'яса, риби	149,6	21,1	0	0	0	0
цукор і кондитерські вироби з цукру	178,8	11,3	19,7	10,8	7,1	21,6
какао та продукти з нього	249	118,4	125,4	74,0	17,6	162,6
готові продукти із зерна	51,1	0—	22,9	32,1	80,1	409,7
продукти переробки овочів	4151	2087,5	3493,8	5240,8	11828,5	11336,0
різні харчові продукти	36,6	21,0	8,9	11,0	5,9	15,1
алкогольні і безалкогольні напої та оцет	31,2	277,1	278,9	416,2	490,6	655,8
омисловості	8,8	0	37,1	32,9	44,3	35,5
тютюн і промислові заміники тютюну	0	0	0	0	0	0

Додаток Р

Товарна структура імпорту сільськогосподарської та продовольчої продукції

(тисяч доларів США)

Товари	2010 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Усього	8667,6	10255,6	3973,4	4911,2	4278,0	6709,7
Живі тварини; продукти тваринного походження	2335,0	1260,7	1084,9	1319,6	994,3	3310,7
живі тварини	1776,7	1070,6	979,2	568,4	779,9	3115,5
м'ясо та їстівні субпродукти	558,3	92,0	70,0	156,7	156,6	119,1
риба і ракоподібні	0	0	0	572,8	53,5	52,1
молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	0	98,1	35,6	21,8	4,3	24,0
інші продукти тваринного походження	0	0	0	0	0	0
Продукти рослинного походження	2148,4	5403,1	948,0	492,5	118,1	197,1
живі дерева та інші рослини	338,8	689,8	301,5	271,4	0	33,3
овочі	826,7	45,0	157,7	49,6	94,7	86,9
їстівні плоди та горіхи	836,1	4381,0	470,2	127,1	23,0	51,1
кава, чай	101,9	270,0	11,4	4,2	0	4,3
зернові культури	35,9	16,1	0	0	0	0
продукція борошномельно-круп'яної промисловості	9,0	1,2	6,0	13,8	0	0
насіння і плоди олійних рослин	0	0	1,2	7,4	0,4	0
шелак природний	0	0	0	0	0	2,2
рослинні матеріали для виготовлення	0	0	0	19,0	0	19,2
Жири та олії тваринного або рослинного походження	3,8	16,6	0	6,2	20,6	49,2
Готові харчові продукти	4180,4	3575,2	1940,6	3092,9	3145,0	3152,7
продукти з м'яса, риби	694,5	–	82,4	485,6	354,4	629,9
цукор і кондитерські вироби з цукру	54,8	1879,7	871,6	1324,3	1395,6	1064,0
какао та продукти з нього	76,3	335,6	101,5	334,0	240,9	89,8
готові продукти із зерна	112,6	678,6	285,2	305,3	348,4	506,2
продукти переробки овочів	1912,3	63,5	179,1	193,7	355,4	444,8
різні харчові продукти	1132,5	615,6	420,0	431,8	434,7	395,0
алкогольні і безалкогольні напої та оцет	0	2,2	0,8	0	2,2	10,8
залишки і відходи харчової промисловості	197,5	0	0	18,2	13,3	12,2
тютюн і промислові заміники тютюну	0	0	0	0	0	0

Додаток С

**Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників за
видами економічної діяльності**

(гривень)

Показники	2010 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Усього	1772	2578	3050	3828	5621	6991
Сільське, лісове та рибне господарство	1307	2342	3157	3976	5478	6941
у т.ч. сільське господарство	1182	1966	2537	2796	3929	5116
Промисловість	1761	2664	3406	4412	5810	7405
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1595	2475	3044	4043	5064	6136
Будівництво	1566	2280	3356	4049	6804	7531
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1490	2318	2911	3939	5040	6786
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1798	2359	2805	3442	5108	6877
Тимчасове розміщування й організація харчування	954	1396	1999	2095	3741	3759
У відсотках до середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників в цілому по економіці						
Сільське, лісове та рибне господарство	73,8	90,8	103,5	103,9	97,5	99,3
у т.ч. сільське господарство	66,7	76,3	83,2	73,0	69,9	73,2
Промисловість	99,4	103,3	111,7	115,3	103,4	105,9
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	90,0	96,0	99,8	105,6	90,1	87,8
Будівництво	88,4	88,4	110,0	105,8	121,0	107,7
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	84,1	89,9	95,4	102,9	89,7	97,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	101,5	91,5	92,0	89,9	90,9	98,4
Тимчасове розміщування й організація харчування	53,8	54,2	65,5	54,7	66,6	53,8

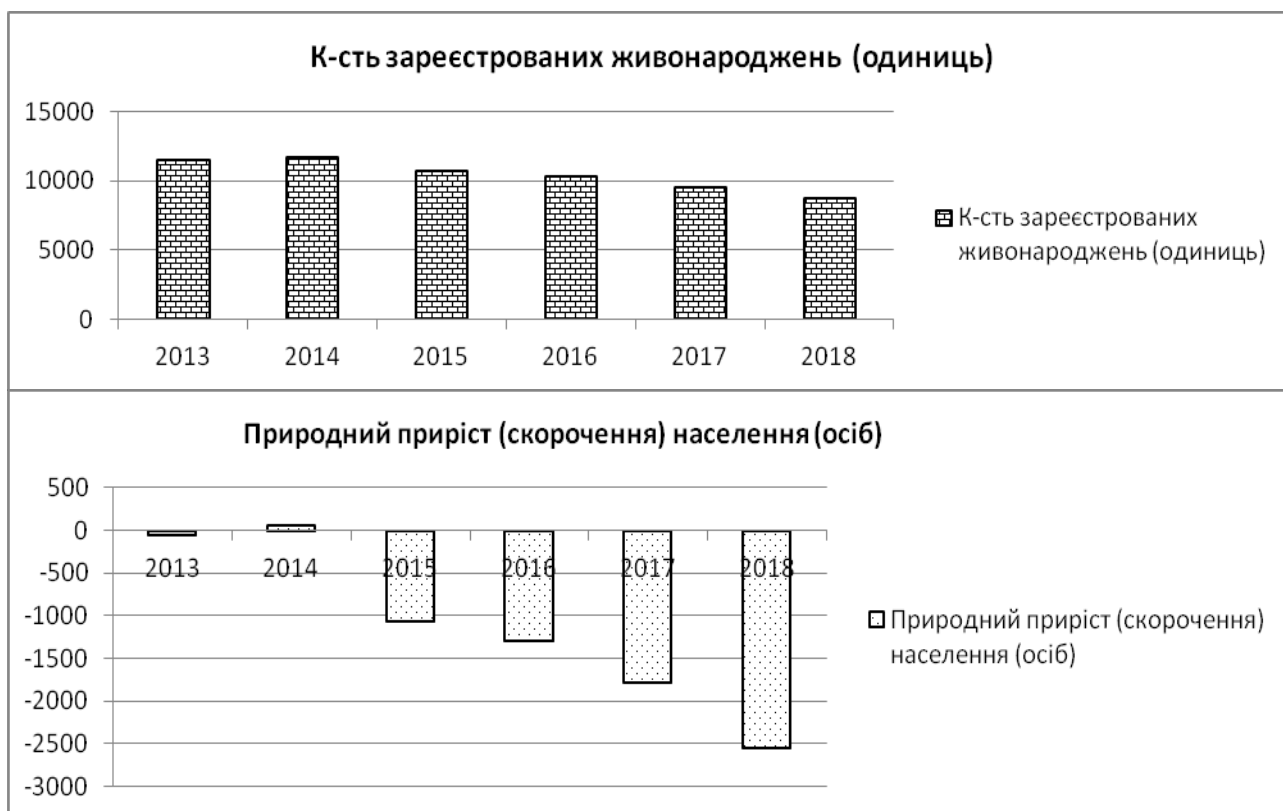
Додаток Т1

Чисельність постійного населення Чернівецької області по віковим групам

Вік (роки)	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
0-15	162331	163757	164752	165348	165846	165693
16-59	570588	569206	566996	563230	559270	554422
60-старше	172524	173937	175080	176477	178520	181194

Додаток Т2

Демографічні показники зареєстрованих живонароджень та природного приросту (скорочення) населення в Чернівецькій області 2013-2018 р

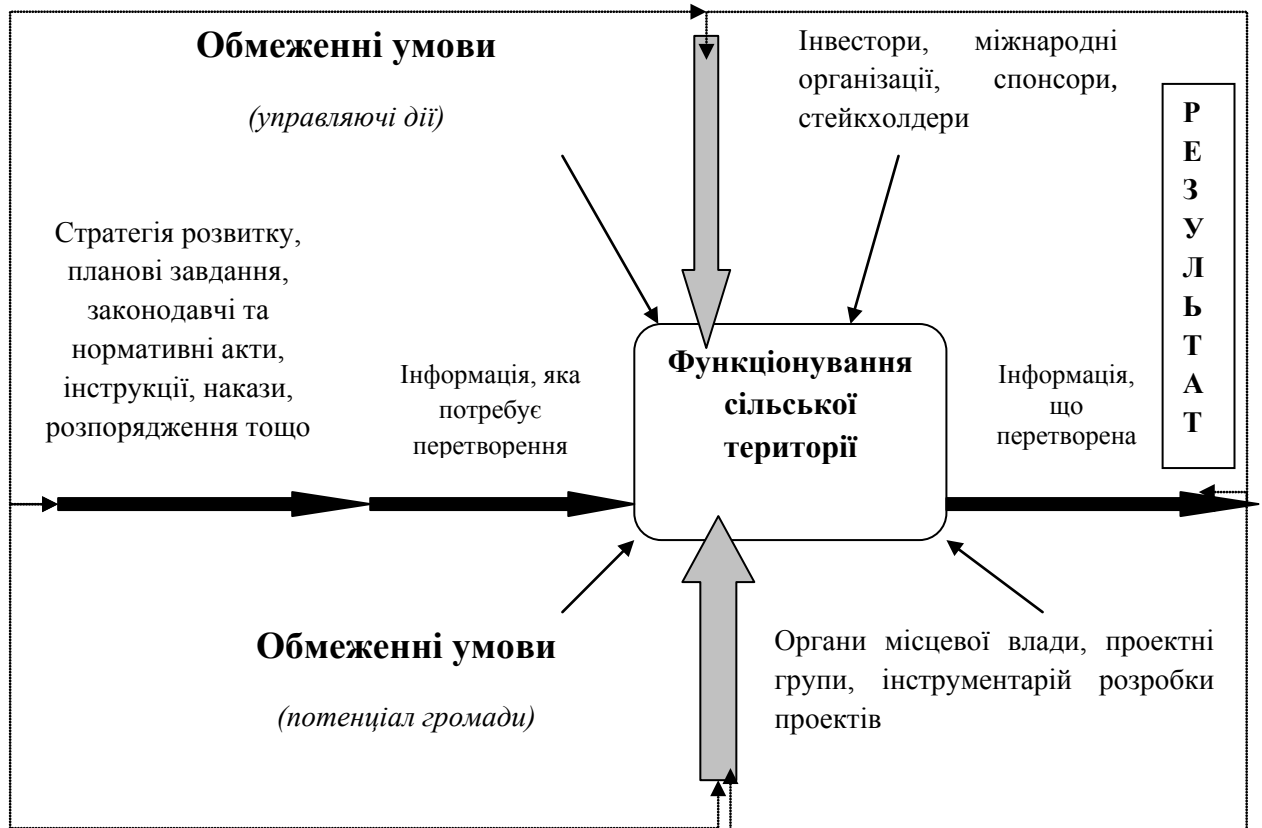

ПРОЕКТНО-ОРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОЮ ТЕРИТОРІЄЮ У КОНТЕКСТІ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Додаток Ф

Модель функціонування сільської території у транскордонному просторі в контексті гарантування економічної безпеки

Додаток X

Сучасні форми й методи залучення ресурсів задля забезпечення розвитку сільських територій

АНОТАЦІЯ

Актуальність теми. У контексті забезпечення економічної безпеки транскордонне співробітництво набуває специфічного значення, а регіони виступаю окремими одиницями міжнародної економічної взаємодії. Найважливішим напрямом в загальній системі гарантування економічної безпеки країни є формування системи факторів гарантування економічної безпеки прикордонних сільських територій, оскільки міжнародна економічна інтеграція створила додаткові можливості для розвитку сільських територій, але з іншого боку, загострила проблеми їх функціонування, що проявляється у посиленні відкритості ринків товарів робіт послуг. В умовах динамічності та постійних коливань зовнішнього середовища важливого значення набуває розробка механізмів вирішення існуючих проблем розвитку сільських територій в контексті транскордонної співпраці, пошуку стратегії їх розвитку та оптимізації використання наявних ресурсів шляхом інтеграції та конвергенції в рамках єврорегіональної співпраці. Зазначене підтверджує актуальність дослідження, визначило вибір теми, мети, об'єкта дослідження, постановки відповідних завдань.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо управління розвитком сільських територій у транскордонному просторі в контексті гарантування економічної безпеки.

Реалізація мети зумовила постановку і розв'язання завдань:

- поглибити теоретичні підходи до розкриття сутності дефініції «економічна безпека» в контексті транскордонної співпраці;
- обґрунтувати особливості розвитку сільських прикордонних територій в умовах транскордонної співпраці;
- проаналізувати стан та рівень розвитку сільських територій Чернівецької області;
- виокремити основні тенденції розвитку сільських територій Чернівецької області дослідити чинники активізації загроз безпеки сільських територій єврорегіону «Верхній Прут»;
- обґрунтувати інструменти регулювання та заходи забезпечення збалансованого розвитку сільських територій, поліпшення детермінантів якості життя сільського населення, створення передумов для розширеного відтворення, забезпечення економічної безпеки держави в умовах світового розподілу праці.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою роботи є діалектичний метод наукового пізнання, системний та порівняльний підхід до вивчення економічних явищ та процесів, основні положення економічної теорії та праці вчених з тематики транскордонного співробітництва. Автором проаналізовано досліджувані явища, надана оцінка та власна інтерпретація, побудовані причинно-наслідкові зв'язки. Результати досліджень узагальнені у висновки.

Структура та обсяг роботи. Наукова робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота виконана на 30 сторінках машинописного тексту (у тому числі 2 таблиці, 11 рисунків), список використаних джерел 37 найменувань, 22 додатки.